

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Bakalářská práce

2018

Lucie Zahradníčková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

**Kvalita poskytované péče v dětských
skupinách perspektivou pečujících osob**

Bakalářská práce

Autor práce: Lucie Zahradníčková

Studijní program: Sociologie a sociální politika

Vedoucí práce: PhDr. Karolína Dobiášová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Lucie Zahradníčková

Bibliografický záznam

ZAHRADNÍČKOVÁ, Lucie. *Kvalita poskytované péče v dětských skupinách perspektivou pečujících osob*. Praha, 2018. 62 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Karolína Dobiášová, Ph.D.

Rozsah práce: 74 895 znaků

Abstrakt

Tato bakalářská práce pojednává o kvalitě poskytované péče v dětských skupinách se zaměřením na pečující osoby. Dětské skupiny začaly vznikat v roce 2014 a jsou předmětem řady diskuzí a nejasností spojených s jejich fungováním. Práce zdůrazňuje důležitost kvalitní rané péče a vychází z nejčastěji udávaných indikátorů kvality péče vztahující se k pečujícím osobám, jež současně slouží jako podklad pro kvalitativní výzkum. Na základě těchto indikátorů je zkoumána kvalifikace pečujících osob a jejich pracovní podmínky v šesti vybraných dětských skupinách. Provedené polostrukturované rozhovory, poznatky z nezúčastněného pozorování a analýza sekundárních dat vedly k identifikaci následujících závěrů: častou bariérou při poskytování péče v dětské skupině ovlivňující její kvalitu je nedostatečná kvalifikace pečujících osob a nevyhovující pracovní podmínky. Subjektivní pocity o (ne)dostačující kvalifikaci vychází z funkce dětských skupin, která není pevně vymezena a při poskytování péče nemají pečující osoby pevně daný rámec, kterým by se měly řídit. Práce formuluje doporučení k vytvoření dokumentu upravujícího poskytování kvalitní péče v dětských skupinách po vzoru rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělání vycházející z popisovaných indikátorů a k případné úpravě zákona č. 247/2014 sb. o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů za účelem úpravy odborné způsobilosti pečujících osob s požadavkem na pedagogické vzdělání.

Abstract

This bachelor thesis deals with the quality of early childhood care in children's group focused on caretaking people. The children's group came into being in 2014 and they are the centre of attention and obscurities when it comes to their quality. It highlights the importance of a quality early childhood care and introduces the best-known indicators of a quality care relating to caretaking people which is also used as a base of the qualitative research. In terms of these indicators the qualification of the staff and their working conditions are studied in six chosen children's group. The semi-structured interviews, uninvolved observation and the analysis of the primary data lead to following summary: the common barrier while providing a care which is also influencing the quality is insufficient qualification of caretaking people and also their working conditions. Subjective emotions about the insufficiency of the qualification rise from the function of a children's group which is very unclear and there is no framework which the caretaking people should be following. The thesis formulate the recommendations of a creation of such a framework which should be inspired by the legislative relating to kindergartens and being inspired by mentioned indicators, detailed observation of their real function or proceeding an adjustment of a law.

Klíčová slova

Dětská skupina, předškolní vzdělávání a péče, kvalifikace, plán péče, pečující osoby, kvalita, lidský kapitál

Keywords

Children's group, early childhood education and care, qualification, curriculum, workforce, quality, human capital

Title

The quality of care provided in children's groups from the caretaking people perspective

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své bakalářské práce, paní Ph.Dr. Karolíně Dobiášové, která mi pomohla s problémy, které v průběhu zpracování vyvstaly a poskytla množství cenných informací. Dále také Mgr. Ing. Olze Angelovské a Mgr. Magdaleně Mouralové, za věcné poznatky získané během bakalářského semináře a v neposlední řadě také všem participujícím, kteří se podíleli na výzkumném šetření

Obsah

1. ÚVOD	2
1.1 CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	4
2. METODOLOGIE	5
2.1 SEKUNDÁRNÍ DATA	5
2.2 PRIMÁRNÍ DATA	6
2.2.1 Výzkumný vzorek	7
2.2.2 Sběr dat	8
2.3 ANALÝZA DAT.....	9
3. TEORETICKÉ A KONCEPTUÁLNÍ UKOTVENÍ	10
3.1 INVESTICE DO LIDSKÉHO KAPITÁLU V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	10
3.2. KVALITA RANÉ PÉČE.....	12
3.2.1 Kvalifikace pečujících osob.....	13
3.2.2 Navazující vzdělání	13
3.2.3 Pracovní podmínky.....	14
4. DĚTSKÉ SKUPINY	16
4.1 ZŘIZOVATEL.....	16
4.2 PERSONÁL	17
4.3 OSTATNÍ PROVOZNÍ NÁLEŽITOSTI.....	18
4.4 PÉČE O DĚTI.....	18
4.4 a) Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	18
4.4 b) Plán výchovy a péče.....	19
5. ANALYTICKÁ ČÁST	20
5.1 ECEC NA ÚROVNI EU	20
5.2 ANALÝZA SITUACE V ČR	22
6. EMPIRICKÁ ČÁST	27
6.1 PRACOVNÍ PODMÍNKY	27
6.1.1 Prostředí.....	27
6.1.2 Rozložení pracovní doby	29
6.1.3 Počet pečujících na dítě	31
6.1.4 Mzdové ohodnocení a jiné benefity	32
6.2 KVALIFIKACE	33
6.2.1 Vstupní vzdělání	33
6.2.2 Navazující vzdělání	33
6.3 INTERPRETACE ZJIŠTĚNÍ.....	35
7. ZÁVĚR	38
POUŽITÁ LITERATURA	40
PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	47
SEZNAM PŘÍLOH	53
PŘÍLOHY	54

1. Úvod

Tématem mé bakalářské práce je kvalita poskytované péče v dětských skupinách perspektivou pečujících osob. Dětské skupiny jsou upraveny zákonem č. 247/2014 Sb. o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a dle něj "*poskytují službu péče o dítě od jednoho roku věku. Umožňují docházku v rozsahu nejméně šesti hodin denně, péče je poskytována mimo domácnost dítěte a je zaměřena na výchovu, rozvoj schopností, kulturních a hygienických návyků dítěte*" (Zákon č. 247/2014 Sb. o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů, §2, dále zákon o dětské skupině).

Důvodem pro jejich vznik se stala nedostatečná kapacita v mateřských školách, kdy se Česká republika dlouhodobě potýká s převisem poptávky nad nabídkou zařízení předškolní péče. V roce 2016 bylo v ČR zamítnuto 31 991 žádostí o přijetí do MŠ.¹ Dětské skupiny jsou financovány z Evropského sociálního fondu a za krátkou dobu existence zákona o dětských skupinách (od roku 2014) jich Ministerstvo práce a sociálních věcí eviduje již 592.²

Dětské skupiny jsou alternativou výchovné a vzdělávací péče poskytované mateřských školách. Mateřské školy v ČR ale mají, na rozdíl od dětských skupin, dlouholetou tradici a jsou součástí českého vzdělávacího systému (jejich fungování je vymezeno zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, dále školský zákon). Výzkumným problémem, kterým se budu v práci zabývat, je fungování a kvalita poskytované předškolní péče v dětských skupinách.

Téma kvality předškolní péče v dětských skupinách je z hlediska sociální politiky důležité, protože předškolní péče a vzdělávání je ku prospěchu celé společnosti. Řada výzkumných studií ukazuje, že investování do dětí už od dětství je determinantem jejich pozdějšího socioekonomického statusu. Rané investice do lidského kapitálu také redukuje kriminalitu a zvyšují produktivitu pracovní síly (Heckman 2008). Proto je v celospolečenském zájmu, aby poskytovaná péče v

¹ Údaj pochází z výroční zprávy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice z roku 2016.
http://www.msmt.cz/uploads/Statistika_skolstvi/vyrocní_zpravy/Vyrocní_zprava_vzdelavani_2016_public.pdf

² Evidence dětských skupin spravovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí.
<http://evidence.mpsv.cz/eEDS/index.php>

dětských skupinách byla srovnatelně kvalitní s tou, které se dětem dostává v mateřských školách, mají-li být účinnou alternativou.

Předmětem mého výzkumu je fungování a kvalita poskytované předškolní péče v dětských skupinách se zaměřením na pečující osoby.

1.1 Cíle práce a výzkumné otázky

Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jaká je kvalita poskytované péče v dětských skupinách, s ohledem na indikátory kvality³ vztahujícím se k pečujícím osobám.

Výzkumné otázky, které se pokusím na základě výzkumného šetření zodpovědět, jsou:

Jak probíhá péče v dětské skupině perspektivou pečujících osob?

Jaké jsou pracovní podmínky pečujících osob v dětských skupinách?

Jaké bariéry mají pečovatelé při poskytování péče?

Jaká je a jak probíhá kvalifikace pečujících osob?

³ Indikátory kvality raného vzdělávání a péče se v podání různých autorů a dokumentů liší. Obecně lze ale říci, že mezi nejčastěji udávanými jsou: dostupnost, pracovní síla, osnovy, evaluace a financování, velikost skupiny, poměr pečující osoba : dítě apod. Má práce se zaměřuje právě na indikátory spojené s pracovní silou.

2. Metodologie

Pro účely bakalářské práce a zodpovězení výzkumných otázek využívám kvalitativního metodologického přístupu. Dle Šed'ové a Švaříčka (2007) je při použití kvalitativního výzkumu v oblasti pedagogické práce důležité mít na paměti, že prostředky výchovy a vzdělávání by se neměly zkoumat samostatně, nýbrž s ohledem na schopnost vytvořit požadovaný pedagogický efekt. Touto optikou se na cíle své práce dívám i já, jelikož zkoumám kvalitu péče poskytovanou pečujícími osobami, přičemž má zjištění mohou být podkladem pro opatření za účelem zvyšování kvality péče.

2.1 Sekundární data

V bakalářské práci pracuji s primárními i sekundárními daty. Se sekundárními daty, která jsou "*základním stavebním kamenem většiny analýz*" (Veselý, Nekola 2007: 159), jsem pracovala jako první v rámci tzv. „desk research“. Abych mohla proniknout do problematiky, začít se orientovat v terminologii, porozumět používaným zkratkám a stanovit si výzkumné otázky, analyzovala jsem řadu domácích, i zahraničních materiálů. Čerpala jsem zejména z veřejněpolitických dokumentů legislativní povahy (Veselý, Nekola 2007), jako jsou zákony (zejména zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a zákon č. 247/2014 Sb. o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů); ze strategických dokumentů (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, Evropská komise, Rada Evropské unie) a z výzkumných zpráv. Dále jsem se zabývala studiem článků z recenzovaných časopisů a dalšími odbornými publikacemi.

Současně se studiem příslušných dokumentů jsem začala sestavovat klíčové problémy a otázky, které jsem se snažila zodpovědět.

2.2 Primární data

Pro naplnění stanovených cílů jsem jako metodu sběru primárních dat zvolila polostrukturovaný rozhovor s pečujícími osobami v dětských skupinách. Zároveň jsem využila pro zvýšení validity svého výzkumu tzv. triangulaci dat, kdy využívám paralelně i data získaná nezúčastněným pozorováním v dětské skupině a data z dostupných dokumentů o dětských skupinách (webové stránky, výroční zprávy, apod.) (Hendl 2005).

Vybrala jsem si metodu polostrukturovaného rozhovoru proto, že se vyznačuje "*definovaným účelem, určitou osnovou a velkou pružností celého procesu získávání informací*" (Hendl 2005: 164). Vytvořila jsem si schéma základních témat vycházející z desk research a pod tato témata jsem zařadila seznam podotázek, které by při dotazování neměly být opomenuty (celé schéma rozhovoru je v Příloze č. 1). V průběhu dotazování jsem v některých případech položila i některé další otázky, které byly reakcí na respondentovu předchozí odpověď. Scénář rozhovoru obsahoval následující klíčová témata:

- Kvalifikace pečující osoby
- Vztah mezi zaměstnavatelem a pečující osobou
- Průběh péče v dětských skupinách
- Odměna

Na základě desk research jsem si také stanovila indikátory kvality rané péče vztahující se k pečujícím osobám – tj. **vstupní vzdělání, navazující vzdělání, proces zaškolení, odměna a kariérní postup, počet dětí na pečující osobu, čas na přípravu aktivit**. Podotázky rozhovoru byly sestavovány tak, aby byly pokryty všechny indikátory.

2.2.1 Výzkumný vzorek

Výběr respondentů probíhal úsudkem (Reichel 2009). Díky Evidenci dětských skupin⁴ spravované Ministerstvem práce a sociálních věcí byl přístup k pečujícím osobám relativně snadný. Zaměřila jsem se na města Prahu a Brno, protože v Praze studuji, ale v Brně žiji a bylo tak pro mne snadnější dětské skupiny osobně navštívit.

Tabulka č. 1: Struktura významného vzorku

Označení respondenta	Vzdělání	Navazující vzdělání	Délka praxe	Práce v dětské skupině	Délka rozhovoru
Č.1	Ukončené obecné gymnázium s maturitou	Rekvalifikační kurz chůvy	2 roky	1 rok	10 min
Č.2	Magisterský titul z oboru sociální práce	Výcvik systematické práce s rodinou	5 let	1,5 roku	19 min
Č.3	Ukončené středoškolské s maturitou	Rekvalifikační kurz chůvy, kurz čtenářské pregramotnosti	10 let	1 měsíc (do 1.4.2018 tato dětská skupina fungovala 10 let jako soukromá mateřská škola)	18 min
Č.4	Ukončené středoškolské s maturitou	Pedagogické minimum	3 roky	2 roky	14 min
Č.5	Magisterský titul z oboru speciální pedagogika	Metodika výuky mediální a informační výchovy	5 let	1 rok	19 min
Č.6	Ukončené středoškolské s maturitou	Rekvalifikační kurz chůvy	6 let	3 roky	13 min

⁴ <http://evidence.mpsv.cz/eEDS/index.php>

Respondenty jsem kontaktovala telefonicky a bylo pro mne příjemným překvapením, že každá dětská skupina, kterou se mi podařilo zkontaktovat, s rozhovorem souhlasila. Dokonce mi bylo umožněno navštívit zařízení během provozu. Všechny komunikační partnerky⁵ (pečovatelky, ředitelka) byly velmi ochotné a vyšly mi vstříc.

2.2.2 Sběr dat

Po příchodu do dětské skupiny jsem nejdříve prováděla nezúčastněné pozorování, které bylo možné díky čekání na respondenta a také díky rozhovorům probíhajícím přímo v dětských skupinách. Nezúčastněné pozorování, jehož hlavní výhodou je, „*že není tak obtruzivní (vtíravé a nápadné) jako zúčastněné pozorování a není tak ovlivněno citovou angažovaností pozorovatele*“ (Hendl 2005: 201), mi pro pozorování běžného režimu dne v dětské skupině přišlo nejvhodnější, protože pečovatelky mohly pracovat a nebyly ovlivněny mojí přítomností, stejně tak děti, u kterých jsem se v případě začlenění do jejich aktivit obávala, že by mohly být mojí přítomností rozrušeni a nechovaly by se přirozeně. Tato metoda bylo vhodná i s ohledem na cíle práce - své pozorování jsem soustředila na takové jevy, které lze pozorovat zvenčí a mé přímé účastnění se děje tak nebylo potřeba.

Sestavila jsem si seznam kategorií, na které se chci v rámci pozorování zaměřit. Kategorie byly: prostory dětské skupiny, zázemí pro pečovatelky, postoj dětí vůči pečovatelkám, počet dětí a pečovatelek, věková struktura. Na papír jsem si poté vedla terénní poznámky.

Po pozorování jsme s respondentkou přistoupily k rozhovoru. Ještě před začátkem dotazování jsem respondentce dala přečíst informovaný souhlas, (k náhledu v Příloze č. 2, podepsaný jej mám k dispozici v originální podobě). V informovaném souhlasu měly respondentky na výběr, zda-li chtějí v případném užití citací uvádět svá jména. Všechny respondentky si nepřály jméno uvádět, proto v empirické části na místo použití jejich jmen používám jiná označení.

⁵ Vzhledem ke skutečnosti, že všechny respondentky jsou ženy (jak jsem se dozvěděla v telefonátech), budu o nich v následujících částech práce psát v ženském rodě, tj. respondentky či komunikační partnerky.

Respondentky byly před začátkem dotazování obeznámeny s pořízením zvukové nahrávky. S výjimkou jednoho rozhovoru v délce 15 minut, kdy za sebe pečující neměla náhradu, ostatní rozhovory trvaly okolo 25 minut.

Respondentky jsem nechala spíše vyprávět, vyjadřovat se k daným okruhům a všechny výborně spolupracovaly. Některé podotázky jsem ani nemusela použít, protože o nich respondentky samy začaly hovořit. Při dotazování jsem používala i prvky chápajícího rozhovoru, který přikládá velký význam informátorovi, kdy *"tazatel se aktivně zapojuje do otázek, aby vzbudil zájem dotazovaného"* (Kaufmann 2010: 23). Tento přístup se mi osvědčil zejména u okruhu kvalifikace pečující osoby a popisu režimu dne, kdy se respondentky velmi rozpovídaly. Na druhou stranu u choulostivějšího tématu týkajícího se odměn jsem respondentkám dala prostor, ať mi sdělí, jen co jim je příjemné, s ohledem na to, že takové otázky jsou velmi osobní a nechtěla jsem ně vyvíjet tlak.

2.3 Analýza dat

Ke zkoumání sekundárních dat jsem využila metodu analýzu dokumentů. Tato sekundární data tvoří teoretický základ mé práce, na němž jsem postavila výzkumné otázky. Na základě sekundárních dat jsem vybrala indikátory kvality rané péče vztahující se k pečujícím osobám - tj. **vstupní vzdělání, navazující vzdělání, procesování, odměna a kariérní postup, počet dětí na pečující osobu, ohodnocená pracovní náplň**. Na těchto indikátorech jsem utvořila strukturu rozhovoru tak, aby byly všechny indikátory promítnuty do otázek. Schéma rozhovoru je k náhledu v Příloze č. 1.

Rozhovory s respondentkami jsem přepisovala ze zvukové nahrávky, přičemž byly vynechány ty části, které se vychýlily od tématu. Výpovědi jsem taktéž očistila o výplňková slova.⁶ Pro analýzu dat jsem využila kvalitativní obsahovou analýzu (Flick 2009). Data jsem nejprve podle zvolených tematických okruhů podrobila otevřenému kódování. *"Otevřené kódování odhaluje v datech určitá témata. Tato témata jsou nejdříve na nízké úrovni abstrakce. Mají vztah k položeným výzkumným*

⁶ Výplňková slova, nebo-li slovní vata, jsou slova, která se používají často ze zvyku, nevědomky. Řečník jimi může začít svůj projev, často když je nervózní potřebuje si pro sebe získat čas a nebo improvizuje (Špačková 2009). Typické příklady: takže, tak, jakoby, vlastně, prostě, jakože...

otázkám, k přečtené literatuře, k pojmům používaným účastníky nebo jde o nové myšlenky vznikající, jak výzkumník proniká k textu" (Hendl 2005: 247). Následně jsem jednotlivé kódy dle vnitřních souvislostí seskupila do základních kategorií a subkategorií (Strauss, Corbinová 1999). Obsahová analýza mi pomohla zejména k systematizaci nasbíraných dat a umožnila snadnější interpretaci.

3. TEORETICKÉ A KONCEPTUÁLNÍ UKOTVENÍ

3.1 Investice do lidského kapitálu v předškolním věku

Z jakého důvodu je vlastně debata o důležitosti poskytování kvalitní péče v dětských skupinách tak důležitá? Lze vycházet například z úvah ekonomů Jamese Heckmana a kol. (2008) o teorii investic do lidského kapitálu. *"Teorie lidského kapitálu je založena na analogii mezi investicemi do fyzického a lidského kapitálu a na myšlence, že produktivitu a budoucí příjmy lze zvyšovat nejen investicemi do strojů, budov, dopravních prostředků atd., ale také investicemi do vzdělávání lidí"* (Veselý 2006)

Rodiče se často mohou octnout v situaci, kdy si nejsou jisti, jestli se vyplatí investovat do dětí, respektive do jejich lidského kapitálu, už v předškolním věku, nebo se spíše zaměřit na investování ve věku pozdějším, např. při výběru střední či vysoké školy.

Heckman (2008) říká, že sociální politika je příliš soustředěna na rozvoj kognitivních funkcí, přičemž se často opomíjí dovednosti nekognitivní, které ovlivňují pozdější úspěch i ve školním životě.⁷ Většina problémů, jako je kriminalita, předčasné ukončení základní školy, těhotenství mladistvých apod. je zapříčiněno špatnými, nebo nedostatečnými společenskými dovednostmi a schopnostmi. Tyto dovednosti je podle Heckmana potřeba rozvíjet, protože kromě kognitivních funkcí,

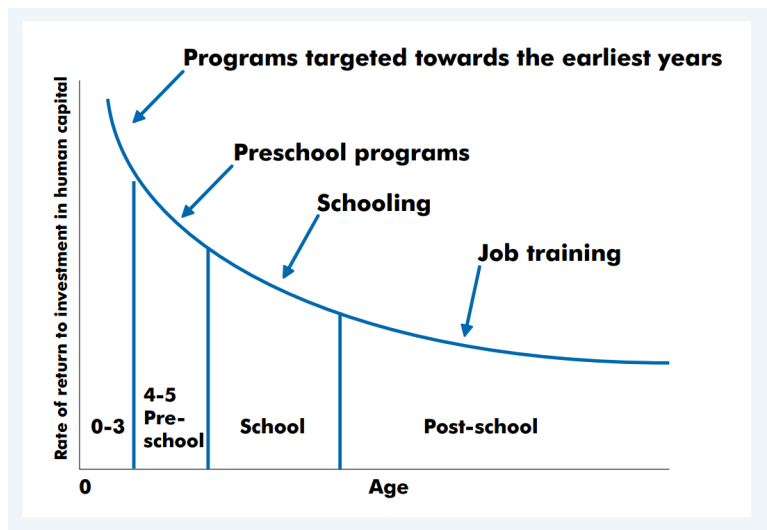
⁷ "Termín nekognitivní dovednosti (non-cognitive skills) slouží pro označení dovedností, jako je motivace, výdrž, sebeřízení, sociální dovednosti, emocionální inteligence, tedy faktory, které ovlivňují úspěch žáka ve studiu, ale nepatří mezi dovednosti kognitivní, které jsou spojovány s tradičními předměty jako např. matematika, mateřský jazyk a jsou předmětem testů." (Scio, 2013). Dostupné z: https://www.scio.cz/o-vzdelavani/nove-trendy-a-zajimavosti-ze-sveta/vzdelavani/aktualita_ze_vzdelavani_160.asp

kteře jsou determinantem pozdějšího socioekonomického statusu, je tímto determinantem i psychické a fyzické zdraví, sebevědomí, motivace aj.

Rodina a rodinné zázemí je pro dítě zásadním faktorem, který má vliv na jeho kognitivní a společenské dovednosti, stejně tak jako na zdraví či kriminalitu. Většina dětí v Americe se ale rodí do znevýhodněných rodin, které do dětí investují značně méně a autor dokládá, že tato absence podpory rodiny poškozujee budoucí výsledky dětí. Právě investování do dětí už v rané fázi zapříčiní zlepšení kognitivních, sociálních funkcí a zdraví dětí ze znevýhodněných rodin. Rané investice dále redukuji kriminalitu a zvětšují produktivitu pracovní síly.

Současné sociální programy jsou konstituovány tak, že investování do lidského kapitálu již od narození, má mnohem větší ekonomickou návratnost, než vykazují pozdější investice, které mají dětem nahradit jejich dřívější znevýhodnění. Heckman ukazuje, že návratnost investic do vzdělání je nejvyšší právě v předškolním věku. Viz. graf č. 1

Graf č. 1: Návratnost investic do lidského kapitálu



* osa x = věk

*osa y = návratnost investic do lidského kapitálu
Křivka ukazuje, že investování do dětí ve věku 0-3 je nejvyšší, oproti tomu začnou-li investice do lidského kapitálu až po škole, návratnost je mnohem menší.

HECKMAN, James. THE CASE FOR INVESTING IN DISADVANTAGED YOUNG CHILDREN. IfD DICE Report. 2008, 06(2), 3-8. ISSN 1613-6373.

Heckman ale poznamenává, že aby bylo docíleno maximální efektivity, je třeba dřívější investice následovat pozdějšími intervencemi (2008). Tedy, kdyby se rodiče soustředili pouze na investování do předškolního vzdělávání, investice by se patřičně nezúročily.

Teorii investic do lidského kapitálu považují pro svoji práci důležitou, protože na grafu č. 1 lze vidět, že nejpodstatnější, z hlediska návratnosti, je investování do dětí od 0-3 let. Dětské skupiny, které zajišťují péči už od jednoho roku dítěte, proto musí poskytovat dostatečně kvalitní péči, má-li model platit. Heckman udává, že investice do dobrého předškolního vzdělání jsou důležité, já budu zjišťovat, jak kvalitní péče je poskytována dětem v dětské skupině, abychom ji mohli považovat za alternativu mateřské školy a aby byla srovnatelná se vzděláním, kterému se dítěti dostane v mateřské škole.

I přes to, že školský zákon hovoří o vzdělávání dětí a zákon o dětských skupinách o péči o dítě, jejich cíle by měly být stejné. Hlavními cíli předškolní péče a vzdělání jsou: podpora socializace dětí a jejich v nezávislé a odpovědné osobnosti. (Syslová, Borkovcová a Průcha 2014)

3.2. Kvalita rané péče

Pro děti, které nedosáhly věku povinné školní docházky (zpravidla 6 let), existuje mnoho typů zařízení poskytující předškolní vzdělání a péči, neboli ECEC (early childhood education and care). Tradičně tato zařízení vznikala pro usnadnění ženám vstup (návrat) na trh práce. Důležité je zajistit nejen dostatečnou kapacitu, aby mohlo být vyhověno co největšímu počtu žadatelů při zařazení do předškolních zařízení, ale také kvalitu, "*kteřá zásadně ovlivňuje nejen pozdější školní prospěch, ale i zaměstnatelnost či zapojení do společnosti*" (Evropská komise 2014).

Kvalita předškolní péče⁸ má velký podíl na tom, jakým typem žáka se dítě stane později. Evropská komise považuje předškolní vzdělání a péči za "*nezbytný základ pro úspěšné celoživotní učení dítěte, jeho zapojení do společnosti, osobní rozvoj a pro zaměstnatelnost v dospělosti.*"⁹ Proto si Evropská unie klade za cíl zvýšit dostupnost a zlepšit kvalitu péče a výchovy v předškolním věku a v průběhu několika

⁸ V této bakalářské práci nerozlišuji mezi termínem „raná péče“ a „předškolní péče“ – v obou případech je tím míněna péče do zahájení školní docházky.

⁹ Sdělení Evropské komise z roku 2011 s názvem Kvalitní systém předškolního vzdělávání a péče: nejlepší start do života pro všechny naše děti. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex%3A52011DC0066>

let motivovala členské státy v posilování různých forem intervencí v poskytování kvalitní ECEC (Syslová a kol. 2014).

V roce 2014 Evropská komise stanovila 5 klíčových ukazatelů kvality ECEC: dostupnost, pracovní síla, osnovy, evaluace a financování.¹⁰ Důležitým participantem na kvalitní předškolní péči jsou také rodiče. O stanovení indikátorů kvality se ale stále vedou diskuze a zatím neexistuje obecně přijímaný rámec.

V otázce zajištění kvality systému předškolního vzdělávání členské státy Evropské unie usilují o užší spolupráci na úrovni EU. V květnu roku 2009 byl přijat Strategický rámec evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě (ET 2020 = Education and Training 2020). Mezi cíle dokumentu patří:

- "V roce 2020 by se vzdělávání v raném věku mělo účastnit alespoň 95 % dětí ve věku od 4 let do věku, kdy mají zahájit povinnou školní docházku.
- Podporovat všeobecně spravedlivý přístup a posílit kvalitu poskytovaného vzdělání a podporu učitelů."

3.2.1 Kvalifikace pečujících osob

"Je paradoxem, že ti, kdo ošetřují chrup dětí, mají úplné vysokoškolské vzdělání, kdežto učitelé pečující o „duši“ dětí mají se spokojit jen se vzděláním nižším." (Příhoda, 1937)

Při poskytování kvalitního předškolního vzdělání hraje klíčovou roli kvalifikace zaměstnanců a pečujících osob. Mnohé studie prokazují, že vyšší kvalifikace personálu vede k lepším pedagogickým praktikám, které následně pozitivně ovlivňují výsledky dětí (OECD 2012). *"Určité pokyny pro minimální kvalifikaci zaměstnanců v oblasti předškolního vzdělávání a péče jsou nezbytné, aby bylo možné zajistit základní úroveň kvality"* (Evropský parlament 2013).

3.2.2 Navazující vzdělání

Počáteční kvalifikace se tedy jeví jako velmi důležitým indikátorem kvalitní ECEC. Pro zajištění kvalifikované pracovní síly ale nestačí. Měla by být doprovázena

¹⁰ V originálním znění – access to services, ECEC workforce, curriculum, evaluation, funding.
Dostupné z: http://ec.europa.eu/education/policy/strategi_c-framework/archive/documents/ecec-quality-framework_en.pdf

dalším, průběžným vzděláváním, které se jeví jako neméně důležité. Výzkumy totiž ukazují, že opatření zaměřená pouze na počáteční kvalifikaci personálu, nemají tak pozitivní dopady na pozdější výsledky, které vykazují žáci (Early a kol. 2007). Díky pokračujícímu profesnímu rozvoji si mohou formální i neformální cestou zaměstnanci rozšiřovat vědomosti a dovednosti, což je zejména v oblasti ECEC, která se vyvíjí a je nepřetržitě doplňována o nové poznatky, velmi výhodné; v některých případech si díky pokračujícímu průběžnému vzdělání může personál dokonce zvýšit kvalifikaci (OECD, 2016). Strategické cíle pro profesní rozvoj učitelů a školitelů jsou zahrnuty i v ET 2020 - *"soustředit se na kvalitu počátečního vzdělávání nových učitelů a podpory při zapracování a na zvyšování kvality možností dalšího profesního rozvoje učitelů, školitelů a dalších pedagogických pracovníků (například těch, kteří se účastní činností souvisejících s vedením nebo poradenstvím)."*

3.2.3 Pracovní podmínky

Mezi další indikátory kvality ECEC patří pracovní podmínky. Do pracovních podmínek se řadí počet dětí na pečující osobu, platové ohodnocení a velikost skupiny (EC 2014).

Počet dětí na vychovatele ve skupině a velikost skupiny má významný dopad na kvalitu péče a celkovou interakci mezi personálem a dětmi. Z výsledku výzkumu vychází, že větší počet pečujících osob na skupinu svědčí o lepší interakci. Dr. Schipper a kol. (2006) prováděli v Nizozemí výzkum, ve kterém zkoumali kvalitu interakce pečující osoby ve skupinách s rozdílným počtem dětí. Výsledky ukázaly, že menší skupina dětí vedla k lepší interakci, a to zejména u mladších dětí. Bylo to dáno zvláště tím, že děti v menším počtu spolu lépe spolupracovaly. Eurofound (2014) jako ideální poměr pečující osoba versus dítě se na základě výsledků různých studií uvádí: 3:1 (děti do dvou let), 4:1 (děti od dvou let), 7:1 (děti ve třech letech). Analýza prováděná v roce 2010 zkoumala, proč je menší poměr mezi pečujícími a dětmi a menší velikost skupiny prospěšná. Ukázalo se, že v menším počtu pečující mají k dětem individuálnější přístup, mohou lépe pozorovat jejich výsledky a průběžnou práci a mohli tak snadněji dodržovat osnovy, navíc jim děti více věnovali pozornost (Camilli et al 2010). Dle zákona o dětské skupině může být na jednu pečující osobu 6

dětí. Velikost skupiny, tedy nejvyšší počet dětí ve skupině je tímž zákonem stanovený na 24 dětí.

Finanční odměna je s kvalitou poskytované péče také spjata. Díky vyhovující finanční odměně se navíc práce v ECEC stává atraktivnější, přispívá k "udržení" personálu. Vysoká úroveň fluktuace může mít negativní dopad na kvalitu ECEC, jelikož pečující nemají stabilní odměny a když se často střídají napříč skupinou, jsou méně rozvinuté vztahy mezi dětmi a personálem (Huntsman 2008).

Průměrný měsíční plat učitelů MŠ činil v roce 2010 18,9 tis. Kč. V roce 2016 23,1 tis. Kč, což je pod úrovní průměrné měsíční mzdy za rok 2016, která činila 27 tis. Kč.¹¹ Velmi ale záleží na typu zařízení, dosaženém vzdělání a kvalifikace jednotlivce.

¹¹ Podklady poskytnuté MŠMT portálu Pedagogická komora. Více info na: <http://www.pedagogicka-komora.cz/2017/04/skutečne-platy-ucitelu-jsou-podprumerne.html>

4. Dětské skupiny

Dětskou skupinou je zařízení pravidelné péče o děti. Důvodem pro vznik dětských skupin se stala nedostatečná kapacita předškolních zařízení. Dětské skupiny jsou nástrojem pro sladování rodinného a pracovního života a v mnoha ohledech se liší od ostatních předškolních zařízení, neboť jsou vymezeny odlišným zákonem – zákonem č. 247/2014 Sb. , o poskytování služby o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů (dále jen zákon o dětské skupině).

Dětské skupiny poskytují pravidelnou péči o děti již od jednoho roku věku do šesti let. Počet dětí se různí, maximální počet v jedné dětské skupině je však 24 dětí. Podle počtu dětí ve skupině se odvíjí také počet pečujících osob, dále hygienické a technické požadavky, které jsou obsaženy v zákonu o dětské skupině.

4.1 Zřizovatel

Zřizovatelem dětské skupiny mohou být: zaměstnavatelé, obce a kraje, nestátní neziskové organizace a vysoké školy. Zaměstnavatelé nabízejí službu vždy dětem svých zaměstnanců, nebo dětem zaměstnanců jiného zaměstnavatele. Obce a kraje poskytují službu zejména dětem svých obyvatel. Nestátní neziskové organizace (církve, nadace, obecně prospěšné společnosti) službu mohou nabízet široké veřejnosti. Vysoké školy poskytují službu především dětem vyučujících, či dětem studentů a studentek. Otevírací doba dětských skupin provozovanou vysokými školami se přizpůsobuje výuce (MPSV 2017).

Zřizovatelé jsou povinni evidovat svou dětskou skupinu na Ministerstvu práce a sociálních věcí ještě před zahájením provozu - zaevidováním získá oprávnění k poskytování služby. Podle novely zákona č. 127/2015 Sb. se "právnícká nebo podnikající fyzická osoba dopustí správního deliktu, jestliže označuje svou činnost

jako službu péče o dítě v dětské skupině, ačkoliv není zapsaná do evidence poskytovatelů." ¹²

Před zahájením poskytování služby musí dále zřizovatelé s rodičem uzavřít smlouvu o poskytování služeb péče o dítě v dětské skupině, která obsahuje náležitosti jako je místo a čas poskytování služby, způsob a výše úhrady, stravování apod. ¹³

Zřizovatelé musí splnit tyto podmínky: *bezúhonnost fyzické nebo právnické osob; vlastnické nebo jiné právo fyzické nebo právnické osoby k užívání objektu nebo prostor, v nichž bude poskytována služba péče o dítě v dětské skupině; zajištění technických požadavků na stavby a hygienických požadavků na prostory, v nichž bude poskytována služba péče o dítě v dětské skupině, a hygienických požadavků na provoz služby péče o dítě v dětské skupině; dosažení věku 18 let a plná svéprávnost, jde-li o fyzickou osobu, která bude poskytovatelem.* Mezi další povinnosti zřizovatele patří také zajistit personál způsobilý k poskytování péče o děti.

4.2 Personál

Kvalifikovanou pečující osobou je pracovník s profesní kvalifikací chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky či se vzděláním ¹⁴:

- v pedagogické oblasti - učitel, mateřské školy, prvního stupně základní školy, vychovatel
- ve zdravotnické oblasti - všeobecná sestra, zdravotnický asistent, ošetřovatel, porodní asistent, zdravotně-sociální pracovník, zdravotnický záchranář, psycholog ve zdravotnictví, klinický psycholog
- v sociální oblasti - sociální pracovník, pracovník v sociálních službách
- v lékařské oblasti - lékař

Podle počtu dětí v dětské skupině se odvíjí také počet pečujících osob. Poskytovatel je povinen zajistit nejméně 1 pečující osobu na dětskou skupinu do 6

¹² Do zákona č. 247/2014 Sb. §23 byl novelou zákona doplněn příslušný bod týkající se přestupku.

¹³ Zákon č. 247/2014 Sb. §13.

¹⁴ Podrobnější informace jsou uvedeny v kapitole Analýza situace v ČR

dětí, 2 pečující osoby od 7 do 24 dětí, 3 pečující osoby od 13 do 24 dětí, pokud je v dětské skupině alespoň 1 dítě mladší 2 let.¹⁵

4.3 Ostatní provozní náležitosti

Dle zákona není dětská skupina povinna zajistit dětem stravovací služby. Konkrétní způsob stravování a s ním spojených nákladů je uveden ve smlouvě mezi poskytovatelem a rodičem.¹⁶

Dítě může nastoupit do dětské skupiny kdykoli v průběhu roku. Délka umístění dítěte v dětské skupině záleží na dohodě mezi rodičem a poskytovatelem služby.

Minimální otevírací doba dle zákona o dětských skupinách je 6 hodin týdně během všech pracovních dnů. Otevírací doba je však flexibilní a záleží na možnostech rodiče i poskytovatele. Tyto údaje jsou součástí vnitřních pravidel, které si povinně musí každá dětská skupina zpracovat.

Provozování dětských skupin je neziskovou činností, proto poskytovatelé mohou požadovat po rodiči uhradit pouze náklady spojené s vybudováním zařízení a provozem dětské skupiny. Úhrada je individuální a každá dětská skupina může vyžadovat odlišnou částku. Jsou dětské skupiny, které poskytují bezplatnou službu a to z toho důvodu získání dotací z Evropského sociálního fondu (MPSV 2017).

4.4 Péče o děti

4.4 a) Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Organizace vzdělávání je zásadním rozdílem mezi mateřskou školou a dětskou skupinou. Mateřská škola se podle školského zákona musí řídit rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (RVP PV). Rámcové vzdělávací programy jsou součástí kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let.

¹⁵ Zákon č. 247/2014 Sb. §7

¹⁶ Zákon č. 247/2014 Sb. § 8.

"Vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání; jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů, hodnocení výsledků vzdělávání dětí a žáků, tvorbu a posuzování učebnic a učebních textů" (Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, školský zákon).

Rámcové vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání jsou sestavovány odborníky na základě praxe a zkušeností, přičemž jsou průběžně aktualizovány na základě nejnovějších poznatků z oblasti předškolního vzdělávání. RVP vymezují přesné cíle v podobě záměrů předškolního vzdělávání a v podobě výstupů a kompetencí, kterými by dítě ukončující předškolní vzdělání mělo disponovat.

Tyto kompetence jsou velmi důležité zejména pro zajištění přípravy dítěte k nástupu do první třídy, jeho další životní etapy i celoživotní učení, jelikož dostatečné a dobře položené základy těchto klíčových kompetencí již v předškolním věku mohou být důležitým příslibem jeho dalšího rozvoje. Naopak nezajištění těchto základů může působit kontraproduktivně a dítě by mohlo být při nástupu do první třídy v nevýhodě (Rámcový vzdělávací program 2004). Ke klíčovým kompetencím dle RVP PV patří:

1. kompetence k učení
2. kompetence k řešení problémů
3. kompetence komunikativní
4. kompetence sociální a personální
5. kompetence činnostní a občanské

Každé školní zařízení si musí dále na základě RVP vypracovat školní vzdělávací program (ŠVP). Školní vzdělávací program musí obsahovat identifikační údaje o mateřské škole, charakteristiku školy a jejího vzdělávacího programu, podmínky a organizace vzdělávání; vzdělávací obsah (učivo uspořádané do ucelených částí); evaluační činnosti.¹⁷

4.4 b) Plán výchovy a péče

Podmínky poskytování péče o děti v dětské skupině a podmínky pro získání oprávnění k poskytování služby péče o dítě v dětské skupině upravuje zákon č.

¹⁷ Manuál k vytvoření školního vzdělávacího programu mateřské školy. Dostupný z: http://www.nuv.cz/file/131_1_1/

247/2014 Sb. Péče o dítě v dětské skupině je zaměřena na: zajištění potřeb dítěte, na výchovu, rozvoj schopností, kulturních a hygienických návyků dítěte .

Pečující osoby v dětské skupině se řídí vlastním plánem výchovy a péče, který vymezuje základní požadavky a podmínky pro činnost dětské skupiny a složky výchovy, tj. rozumovou, pracovní, mravní, estetickou a tělesnou. *"Činnost dětských skupin klade důraz na socializaci dětí ve vrstevnické skupině s ohledem na individuální přístup pečujících osob k dítěti"* (MPSV 2017).

Plán výchovy a péče je v plné kompetenci každé dětské skupiny, ale často vychází právě z RVP PV. Problémem tedy je, že dětským skupinám chybí závazný dokument, pomocí kterého by měly sestavovat plán výchovy a péče. V zákoně č.247/2014 Sb. je pouze stanoveno, že je zřizovatel povinen sestavit plán výchovy a péče a je povinen zajistit jeho dodržování, podle čeho se ale plán musí řídit, jaké výstupy jsou očekávány od dětí po přechodu z dětské skupiny do první třídy apod., už v něm uvedeny nejsou. Proto se často inspirují právě rámcovým vzdělávacím programem předškolní péče, který je ale především koncipován pro mateřské školy.

Plán obsahuje přehled aktivit, které se v dětské skupině plánují realizovat, ať už hudební, výtvarné, pohybové, činnosti k rozvoji rozumových a poznávacích schopností a tematické oblasti, kterými se pečující osoba plánuje zabývat - rodina, lidské tělo, příroda (MPSV 2017).

5. ANALYTICKÁ ČÁST

5.1 ECEC na úrovni EU

V lednu 1996 bylo Evropskou komisí uveřejněno "40 cílů kvality" v rámci desetiletého akčního plánu. Cíle byly rozčleněny podle indikátorů kvality, zahrnují poznatky z členských států a řadu doporučení (Evropská komise 2014).

Evropské symposium z roku 2008 s názvem "Early Mathers" přineslo důležité poznatky o důležitosti investování do předškolního vzdělání, jelikož právě tyto

investice vypovídají o úspěšnosti učení a výsledků dětí. Ze závěrů symposia vyplývalo, že ECEC vyžaduje více finanční podpory (Syslová a kol. 2014).

V roce 2009 vznikla rozsáhlá studie „Early childhood education and care - key lessons from research for policy makers.“ Tato studie se zabývá například vysokou návratností investic do kvalitního raného vzdělání. Zdůrazňuje, že ECEC není pouze "řešením" větší participace žen na trhu práce, ale jako službu pro děti.

Kromě obecných dokumentů se Evropská unie věnuje i každému členskému státu zvlášť. Předkládá jim na základě analýzy ekonomické situace a za účelem zlepšení hospodářské výkonnosti řadu doporučení. Doporučení pro Českou republiku z roku 2014 zahrnují i kapitolu o rané péči a vzdělávání: "*Zvýšit dostupnost zařízení péče o děti se zaměřením na děti do tří let. V tomto ohledu Komise zdůrazňuje především nutnost větší sociální inkluzivnosti těchto zařízení a zapojení romských dětí. Pomoci by Česku měl projednávaný zákon o dětské skupině a navýšení kapacity zařízení pro předškolní vzdělávání*" (EurActiv 2014).

V rámci zajištění dostupnosti se několik států EU zavázalo, že každé dítě bude mít nárok na místo v předškolním zařízení, a to vznikem dalších zařízení ECEC či uzákonění povinného předškolního vzdělání. Věk, od kdy má dítě garantováno místo v předškolním zařízení, se v každé zemi liší. V České republice je od 1. září 2017 povinné předškolní vzdělání pro děti od pěti let - rok před nástupem do školy. Od 1. září 2018 toto oprávnění bude platit pro děti od 4 let, od 1. září 2020 pro dvouleté děti (zákon č. 178/2016 Sb. kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů).

Za účelem co nejefektivnější přípravy dětí nejen v mateřských školách, ale i v dětských skupinách, by se mělo následovat doporučení Evropské komise. Evropská komise se indikátorům kvality ECEC věnuje v dokumentu *Structural Indicators on Early Childhood Education and Care in Europe*, ve kterém doporučuje, aby pro zajištění vysoké kvality předškolní péče a výchovy měl alespoň jeden z pečovatelů bakalářské vzdělání, který poté může vést ostatní členy týmu při navrhování aktivit pro děti odpovídající jejich věku (2016). Studie EPPE (Effective Provision of Pre-school Education) poukazuje na pozitivní vliv přítomnosti alespoň jednoho z pečovatelů s vyšším vzděláním na ostatní, kteří pracují po jeho boku (Sammons 2008).

Absolvované studium zakončené bakalářským vzděláním by mělo být takové, aby absolventům poskytlo teoretické či praktické vzdělání, kompetence a dovednosti opírající se o výzkum v dané oblasti, které bude poskytováno odborníky - na univerzitách, nebo vyšších odborných školách (Evropská komise 2016).

Požadavek na bakalářské vzdělání učitelů či pečovatelů pro děti od tří let je platný zhruba ve třetině evropských vzdělávacích systémů (Belgie, Francie, Itálie, Maďarsko, Polsko, Rumunsko..). Země jako je Česká republika, Irsko, Dánsko, Rakousko, Velká Británie, Lotyšsko a Slovensko nemají tento požadavek uzákoněný. Podle doporučení Evropské komise (2016) je ale právě tato kvalifikační podmínka jedním z výchozích bodů pro zajištění kvalitního personálu.

5.2 Analýza situace v ČR

Podle Syslové a Hornáčkové (2014) se učitelství v mateřských školách ubírá opačným směrem - proti podpoře kvalitního předškolního vzdělávání. Jako příklad uvádí zřizování dětských skupin. Odkazují na Frouzovou (2014), která poukazuje na to, že se o děti v předškolním věku mohou starat i nekvalifikované osoby, což sice může být z ekonomického hlediska pro stát výhodnější, zároveň je tento přístup v rozporu s výzkumy, které prokazují, jak důležitá je kvalifikace pečujících osob.

Pečující osoba v dětské skupině musí dle zákona o dětské skupině splňovat následující podmínky: bezúhonnost, odbornou a zdravotní způsobilost, dosažení věku minimální 18ti let a být plně svéprávný.

Odbornou způsobilostí zákon o dětské skupině stanoví: "*odborná způsobilost k výkonu povolání všeobecné sestry, zdravotnického asistenta, ošetřovatele, porodní asistentky, zdravotně-sociálního pracovníka, zdravotnického záchranáře, psychologa ve zdravotnictví nebo specializovaná způsobilost k výkonu povolání klinického psychologa, odborná způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka nebo odborná způsobilost pracovníka v sociálních službách, odborná kvalifikace učitele mateřské školy, učitele prvního stupně základní školy nebo vychovatele, profesní kvalifikace chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky, nebo odborná způsobilost k výkonu povolání lékaře.*"

V případě dětské skupiny tedy není stanovena minimální úroveň vzdělání, přičemž právě vzdělání pečovatelů má podle OECD pozitivní vliv na kvalitnější přístup k dětem a uplatňované pedagogické praktiky. Syslová (2017) ve svém článku pro *Online Journal of Primary and Preschool Education*¹⁸ odkazuje na výzkum Radmily Burkovičové z roku 2014, která se zabývala obeznámeností učitelek MŠ s pojmem inkluze a s problémy, které mají s její realizací, s ohledem na rozdílnou úroveň vzdělání. Jeden ze závěrů, ke kterým Burkovičová dospěla, je, že učitelky se středoškolským vzděláním nemají tak rozvinuté povědomí o problematice inkluze, jako učitelky s vysokoškolským vzděláním.

Syslová a Hornáčková uveřejnily v práci z roku 2014 *Kvalita reflexe v profesním myšlení učitelek mateřských škol* výsledky jejich studie, která mimo jiné zkoumala, existují-li rozdíly mezi středoškolsky a vysokoškolsky vzdělanými učitelkami při výkonu jejich povolání. Na vybraném vzorku ukazují, že středoškolsky vzdělané učitelky se během jejich činnosti zaměřovaly u dětí na rozvoj konkrétních kognitivních dovedností spojené s konkrétní činností (výslovnost, procvičování paměti), kdežto vysokoškolsky vzdělané učitelky na obecnější cíle, jako je řečový projev, poznávání lidského těla a tvořivost. U středoškolsky vzdělaných učitelek si také autorky všimly nejistoty (odpovědi typu: „Možná se dá dělat něco jinak.“, „Nevěděla jsem, jak reagovat.“; „Snad to dětem vyhovuje.“) Další rozdíl, který autorky popisují, je *„dovednost reflexe, tedy uvědomění, pojmenovávání a vysvětlování praktické zkušenosti za pomoci pojmů sdílených v profesním společenství (lege artis), jinými slovy řečeno sdílení toho, jak učitel rozumí tomu, co dělá, a jak zdůvodňuje své jednání“*, kterou vykazovaly nižší středoškolsky vzdělané učitelky.

V České republice jsou všichni pedagogové povinni rozvíjet své kompetence, například i samostudiem. Obecně se dá říci, že lepší kvalifikace personálu, doprovázená pokračujícím profesním rozvojem vede k vyšším platům, lepším pracovním podmínkám, možnému kariernímu postupu. Vyšší platové ohodnocení a přívětivé pracovní prostředí působí pozitivně na pracovní výkon zaměstnanců a zároveň působí jako motivační faktor pro potenciální zaměstnance s vyšším vzděláním-> též se tudíž podílí na kvalitě ECEC (OECD 2012).

Pokračující vzdělání může probíhat přímo na pracovišti, nebo ve vzdělávacích institucích, v rámci workshopů, meetingů, konferencí, školení, či mentoringu. Je

¹⁸ Kvalita versus kvalifikace: Jaké by mělo být přípravné vzdělání učitelů mateřských škol? [online]. Dostupné z: <http://ojppe.eu/index.php/OJPPE/article/view/8/7>

obtížné určit, která z metod je neúčinnější, jelikož každý z personálu má jiné potřeby a požadavky (OECD, 2016). Toto vzdělávání by mělo být podporováno i ze strany vedení, které motivuje personál pracovat v týmu, vzájemně si předávat informace (OECD, 2006).

Při poskytování péče v dětské skupině je navazující vzdělání obzvlášť důležité, zejména díky nepožadovanému vstupnímu vzdělání. Odpovědné orgány (např. MPSV) proto realizují řady kvalifikačních kurzů, které jsou spolufinancovány Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. Potíží podle dokumentu *Kvalitní systém předškolního vzdělávání a péče: nejlepší start do života pro všechny naše děti* ale je, že *"zaměstnanci ve službách předškolního vzdělávání a péče obvykle nemají takové možnosti počátečního vzdělávání, profesní přípravy při zaměstnání a nepřetržitého profesního rozvoje, jaké mají učitelé ve školách"* (Evropská komise, 2011). Podpora navazujícího vzdělání není podle Syslové (2017) dostačující: *„Přestože je jednoznačně prokázáno, že lepší odborná příprava a vyšší úroveň kvalifikace zvyšují kvalitu pedagogického, ale i vzájemného působení v mateřských školách, vlády si často zvolí neinvestovat do zvyšování kvalifikace (OECD, 2006). To však může vážně ohrozit kvalitu předškolního vzdělávání, a tím i výsledky vývoje dětí.“*

Nepožadovaná pedagogická kvalifikace a vzdělání v dětské skupině je velkým problémem. Jak uvedla Společnost pro zdravé rodičovství - APERIO, dětská skupina děti nevzdělává (2013). V mateřských školách působí kvalifikovaní pedagogové, kteří děti vzdělávají a připravují je na vstup do školy, kdežto v dětské skupině pečovatelé o děti pouze pečují. Kromě práva všech dětí na kvalifikované vzdělání vyvstává i faktický problém v rámci legislativního vymezení - *"Od počátku školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne pátého roku věku, do zahájení povinné školní docházky dítěte, je předškolní vzdělávání povinné, není-li dále stanoveno jinak."*, tato věta byla doplněna v zákoně ze dne 20. dubna 2016, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb. (školní zákon). Tento povinný rok předškolního vzdělání může být splněn totiž i v dětské skupině.

"Dětská skupina nezajišťuje povinné předškolní vzdělávání. Pokud však rodič zapíše své předškolní dítě do mateřské školy a zároveň se zaváže, že mu zajistí individuální předškolní vzdělávání, nemusí dítě mateřskou školu navštěvovat, ale může chodit do dětské skupiny i poslední rok před nástupem do školy" (DSMPSV 2018). Povinností rodiče v tomto případě je, že musí zajistit účast dítěte při ověřování

očekávaných znalostí dle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání v mateřské škole. Při této zkoušce rodič obdrží doporučení pro další postup při vzdělávání (Moje dětská skupina 2017).

Otázkou tedy je, zda-li dětské skupiny dokáží poskytnout dítěti a jeho rodičům takovou "službu", kterou se plně vykompenzuje to, co nabízí mateřské školy. Zásadním rozdílem ovlivňující kvalitu rané péče je právě kvalifikace pečujících či učitelů.

Učitelem v mateřské škole může být ten, kdo splňuje tyto předpoklady: "*Je plně způsobilý k právním úkonům; má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává; je bezúhonný; je zdravotně způsobilý; prokázal znalost českého jazyka, není-li dále stanoveno jinak*" (zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů).

Odbornou kvalifikaci lze dle zákona. č. 562/2004 Sb. získat dosažením vysokoškolského vzdělání v akreditovaných programech pro přípravu učitelů mateřské školy, vyšším odborným vzděláním zaměřeným na přípravu učitelů mateřské školy a vychovatelů, vzděláním v programu celoživotního vzdělání uskutečňovaném vysokou školou zaměřeném na přípravu učitelů mateřské školy. Alternativou je ukončení středního vzdělání s maturitní zkouškou vzdělávacího programu zaměřeného na přípravu vychovatelů, přípravu učitelů mateřské školy. V současné době pedagogické fakulty, včetně fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati, nabízejí obor Učitelství pro mateřské školy.

Získání odborné kvalifikace dosažením pouze středního vzdělání otevřelo diskuzi, zda je tato úroveň vzdělání dostačující. "Otázka je, zda současné středoškolské vzdělání dostává požadavkům na kvalitu předškolního vzdělávání", uvedla PhDr. Zora Syslová na konferenci o předškolním vzdělávání v říjnu roku 2016. Svůj výrok podpořila tím, že existují výzkumy, které svědčí o lepších výsledcích u dětí "vedeném" učitelem s vysokoškolským vzděláním.

V rámci úspěšné implementace dětských skupin od 1.1.2016 MPSV realizuje projekt Podpora implementace dětských skupin. Cílem projektu je podpora vzniku a fungování dětských skupin, zakotvení systému dětských skupin a jejich kvality, zvýšení dostupnosti kvalitních informací o dětských skupinách (MPSV 2016).

Projekt slouží rodičům, poskytovatelům dětské skupiny a zájemcům o zřízení dětské skupiny. V rámci projektu jsou uskutečňovány nejrůznější semináře a

workshopy pro poskytovatele služby péče o dítě v dětské skupině, kde se hovoří o aktuálních informacích, financování, provozních náležitostech apod. K dispozici jsou i poradenské služby, kdy se zájemci mohou s dotazy obracet na zkušené metodičky, se kterými se mohou i osobně setkat v poradenských kancelářích. S ohledem na zajištění kvalitní péče v dětských skupinách se na seminářích aktuálně diskutuje i o tzv. standardech kvality dětské skupiny (DSMPSV 2017).

6. Empirická část

V této části se budu zabývat charakteristikou navštívených dětských skupin vycházející z pozorování, analýzy webových stránek a popisu provedených rozhovorů. Data získaná z rozhovorů jsem seskupila do okruhů na základě indikátorů kvality péče v dětské skupině vztahující se k pečujícím osobám. Těmito okruhy jsou: kvalifikace pečující osoby, pracovní podmínky. Uvedené okruhy byly inspirovány strukturou návodu rozhovoru, jež je k nahlédnutí v Příloze č. 1. Jelikož všechny respondentky byly ženy, v následující části o nich budu hovořit v ženském rodě. Respondentky jsou označeny jako respondentka č. 1-6 a základní údaje jsou uvedeny v Tabulce č. 1.

6.1 Pracovní podmínky

6.1.1 Prostředí

Následující popis prostředí dětských skupin vychází z pozorování a je doplněn o poznatky získané analýzou webových stránek.

Dětská skupina č. 1 se nachází na sídlišti v přízemí zrekonstruovaného bytového domu. Maximální kapacita je 12 dětí. Děti tráví většinu času v herně, v odpoledních hodinách obědvají v jídelně, přičemž obědy dětské skupině dodává nedaleká mateřská škola. Po obědě mohou odpočívat na skládacích postýlkách. Pro pečovatelky je vyhrazený pouze malý pracovní koutek u vchodových dveří. Při práci s dětmi dětská skupina využívá montesorri pomůcky.

Dětská skupina č. 2 se nachází nedaleko centra města v samostatně stojícím domě. Vznikla v roce 2016 po kompletní rekonstrukci domu. Maximální kapacita je též 12 dětí. Děti mají k dispozici hernu, ve které je kromě hraček i piano, u kterého pravidelně tráví čas s pečovatelkou, která jim hraje a děti zpívají. Na jedné ze stěn je umístěna velká psací tabule, po které děti v době mé návštěvy zrovna malovaly. Součástí herny je i malá kuchyňka s mikrovlnnou troubou, kde pečovatelky dětem chystají obědy. Od herny je oddělena spací místnost, pro pečující osoby je poté určena samostatná kancelář. Děti s pečujícími navštěvují uzavřený park, který se nachází vedle dětské skupiny.

Dětská skupina č. 3 je v dvoupatrovém rodinném domě ve slepé ulici klidné části města. Maximální kapacita je 16 dětí. V přízemí se nachází herna a plně vybavená kuchyně, jídelna a hrací koutek. V prvním patře je spací místnost a kanceláře samostatně pro ředitelku dětské skupiny a pro pečující. Dětská skupina č. 3 má k dispozici zahradu s pískovištěm, kam si děti chodí hrát před obědem. V rámci programu skupiny děti navštěvují 4 kroužky (keramika, výuka angličtiny, pohybový kroužek a výletní kroužek) – 2 z toho jsou placené, 2 jsou hrazeny v rámci školného. Několik pečovatelek je bývalými učitelkami v mateřské škole, proto je děti oslovují „paní učitelko“, mohou je však oslovovat „teto“ – tak, jak je to typické pro všechny dětské skupiny, které jsem navštívila.

Dětská skupina č. 4 s maximální kapacitou 12 dětí se nachází ve třetím patře staršího bytového domu v centru města. Je rozdělena do dvou pater, přičemž ve spodním patře mají děti velkou hrací místnost, šatnu a postýlky. V horním jsou kanceláře a další hrací místnost, kde mívají děti každoročně představení pro rodiče. Dětská skupina nenabízí stravovací služby, děti si tak musí nosit svačinku i obědy z domu. V teplých měsících si děti chodí hrát do parku, případně se chodívají zchladit k nedaleké fontáně. Na rozdíl od všech ostatních popisovaných dětských skupin, které mají otevírací dobu od osmi hodin, dětská skupina č. 3 otevírá již v šest hodin ráno, jelikož skupinu navštěvuje spousta dětí, jejichž rodiče dojíždějí daleko do práce a dětská skupina se tak přizpůsobila a vyšla jim vstříc brzkou otevírací dobou.

Dětská skupina č. 5 se nachází ve vnitrobloku bytových domů a je rozdělena na dvě části – v první části se nachází kancelář a ve druhé části sociální zařízení, herna, jídelna, menší kuchyňský kout. Mezi těmito částmi leží velký dvůr s pískovištěm a dětským hřištěm, kde dle slov pečovatelek děti tráví většinu času, obzvláště, když je hezké počasí. Skupinu navštěvuje maximálně 12 dětí a její program je sportovně-kreativně zaměřený. Dětská skupina je vyzdobena výtvy a výkresy dětí, kterým se věnují téměř každý den v kombinaci s pobytem venku. Dětská skupina nabízí dětem během dne svačinku v podobě ovoce a zeleniny, případně jogurt – v ceně školného. Rodiče si mohou připlatit za obědy, které jsou dováženy z jídelny specializované na zdravou výživu.

Dětská skupina č. 6 je poslední, kterou jsem navštívila a prostředím se velmi liší od ostatních. Nachází se v klidné ulici ve starším domě připomínající chalupu. Uvnitř je starší vybavení, kuchyně je spolu s jídelnou umístěna u vchodových dveří a v zadní části domu se nachází dvě spací místnosti pro děti. Otevřený pracovní kout je

součástí kuchyně. Děti mají k dispozici velkou zahradu připojenou k domu, na které jsou prolézačky, pískoviště a spousta hraček. Obědy jsou za příplatek dováženy, svačinky si nosí děti z domu. Děti mají možnost navštěvovat kroužek angličtiny. Maximální počet dětí pobývajících ve skupině je 12 dětí, celkově přihlášených je jich 42. Podle slov jedné z pečovatelek je poptávka vysoká zejména z důvodu nedostatečné kapacity mateřských škol v této čtvrti.

Navštívené dětské skupiny se od sebe velmi lišily prostředím, vzhledem i vybavením, i když některé znaky měly společné – například ve všech dětských skupinách se nacházelo oddělené sociální zařízení zvlášť pro děti a zvlášť pro personál, přičemž součástí sociálního zařízení byly i přebalovací pulty. Velké rozdíly jsem pozorovala například ve způsobu řešení zázemí pro personál. V dětské skupině č. 1 byl pro pečovatelky vyhrazený pouze malý pracovní koutek u vchodových dveří. Dětská skupina č. 2 měla pro pečující osoby samostatnou kancelář, stejně tak jako dětská skupina č. 4 a č. 5.. V dětské skupině č. 6 se nacházel otevřený pracovní kout vedle kuchyně.

Každá dětská skupina měla také k dispozici kuchyňku, která nebyla nijak oddělena od prostor, kde se pohybovaly děti. Pouze v dětské skupině č. 3 a č. 6 byla mezi kuchyňkou a hernou umístěna branka. Činnosti v kuchyni, zahrnující ohřev oběda, souvisí s náplní práce pečovatelek, jelikož dětské skupiny ze zákona o dětské skupině nemusí poskytovat dětem stravovací služby, děti si tedy nosily obědy v krabičce z domu a ohřev oběda je v kompetenci pečovatelek.

6.1.2 Rozložení pracovní doby

Kvalita poskytované rané péče úzce souvisí s pracovními podmínkami, kam se řadí i příprava aktivit v rámci času, kdy pečující osoba není v přímém kontaktu s dětmi (OECD 2012).

Pracovní náplň pečující osoby v dětské skupině zahrnuje i přípravu obědů, kterou pečovatelky ale shledávaly limitující. „*V době oběda bych si chtěla odpočinout a spíše se věnovat dětem a pomáhat jim, jenomže tady nemáme kuchařku, takže to musíme dělat my. My se teda většinou rozdělíme a jedna chystá oběd a druhá se stará o to, aby děti jedly, ale uhlídat třeba 10 dětí je dost náročné*“ (respondentka č. 1).

Významnou částí náplně práce pečující osoby v dětské skupině je připravování aktivit a činností pro děti, přičemž čas na přípravu a plánování je důležitým indikátorem kvality poskytované péče (Evropská komise 2014). Respondentek jsem se proto ptala, jestli mají na přípravu tohoto programu vyhrazený čas, případně jak se ze dne na den připravují: *“Většinou si to připravujeme, když děti spí po obědě. Na další den, nebo na další týden..“* (respondentka č.1).

Respondentka č. 2 mi sdělila, že na přípravu nemá čas: *„nemáme placené hodiny přípravy, takže já mohu plnit plán výchovy a režim dne, pokud je velmi obecný, ale nemohu ho rozvíjet, protože na něj nemám čas, protože jsem v přímém kontaktu s těmi dětmi a nemám hodiny navíc, abych si připravovala něco zvlášť...“* Respondentka č. 3 zahrnuje přípravu dokumentů a aktivit do části pracovní náplně: *„Snažím se právě i těm dokumentům věnovat půlku úvazku, tzn. půlku jsem tu jako pečující osoba a půlku času mi zaberou papíry..“*

„Nemáme vyloženě vyčleněný čas tak, jako to mají učitelky ve školce, ale tím, že jsme tu od 6 hodin od rána do 6 do večera, tak v době, kdy tu nejsou žádné děti, máme čas se připravovat“ (respondentka č. 4).

Pouze respondentka č. 5 uvedla, že má čas na přípravu aktivit, který je proplácen. *„Čas na přípravu aktivit mám a mám ji hrazenou mimo.. ono by se to dalo asi stíhat třeba v době, kdy ti děti spí, ale těch dnů, kdy opravdu všechny děti spí, je málo a nedá se na to spoléhat.. většinou jsou ty přípravy fakt náročný, obzvlášť připravujeme-li něco pro ty dvouleté a na to musí mít člověk čas..“* Čas na přípravu by měl být nezbytnou součástí pracovní náplně. Například v Rakousku je v pracovním týdnu ze 40 hodin počítáno s 5-10 hodinami na přípravu, ve Španělsku je vyhrazeno 5 hodin na domácí přípravu 35 hodin na péči (Eurofond, 2014).

Podle respondentky č. 2 má důležitý vliv na výkon práce pečovatelky v dětské skupině také počet hodin, kdy je v přímém kontaktu s dětmi: *„u DS je ten počet absolutně neomezený, tzn. já mám třeba zkrácený úvazek, ale moje kolegyně je zde třeba 9 hodin v přímé péči s těmi dětmi, což mi připadá, že je na úkor kvality. Jak to není omezené a vlastně ta DS funguje částečně tržně, tzn. je potřeba, aby kapacita byla plná, tak na ty zaměstnance může být časem vyvíjen tlak, aby byly maximální počet hodin v přímé péči s dětmi, to je určitě na úkor kvality. Poté dovolené - my máme 20 dní dovolené a nemáme volno o prázdninách a tam vidím, že to může snižovat kvalitu péče a může to snižovat kvalitu, respektive, lidi s větším vzděláním“*

postupně mohou ztrácet zájem o práci v DS, protože ta práce je hodně náročná a těch 20 dní je hrozně málo.“

6.1.3 Počet pečujících na dítě

Minimální počet pečujících osob je upravený zákonem o dětské skupině v závislosti na počtu dětí. Většina zkoumaných dětských skupin se řídila pouze tímto zákonem, avšak v některých případech se tento odvíjel od počtu i věku přítomných dětí. Ideální poměr se udává právě s ohledem na věk dítěte, tj. 3-4:1 (u dětí do tří let) 7:1 nad 3 roky (Eurofond 2014).

Podle řady zahraničních studií a výzkumů se uvádí, že přítomnost většího počtu pečujících osob na skupinu dětí, je prospěšnější, jelikož děti vykazují lepší výstupy, jako jsou komunikační dovednosti a navíc jsou méně apatické a rozrušené (Eurofond 2014). National Association for the Education of Young Children - NAEYC (Národní asociace pro vzdělávání malých dětí) zkoumala v roce 2014 vliv poměru dětí k pečujícím v předškolní rané péči na výsledky dětí. Jedním ze zjištění bylo, že menší poměr počtu dětí k pečujícím má pozitivní vliv na jejich přístup k učení (Perlman et al., 2017).

Jelikož většina respondentek pracuje ve skupině s maximální kapacitou 12 dětí, ze zákona o dětské skupině musejí být přítomny minimálně 2 pečující osoby. U dětské skupiny č. 2, č. 4, č. 5 a č. 6 se počet přítomných pečujících osob odvíjel od minimálního povinného počtu daného zákonem, zbylé 2 dětských skupiny počet přítomných pečujících osob uzpůsobovaly věkové struktuře přítomných dětí. Dětská skupina č. 1 při kapacitě 12 dětí využívala pomoc i třetí pečující osoby, protože ji navštěvuje několik dvouletých dětí.

Dětskou skupinu č. 3 navštěvuje 16 dětí a minimální počet přítomných pečujících osob tak musí být 3 osoby. Respondentka č. 3 však uvedla, že i přes tento požadavek mají momentálně zaměstnaných 5 pečovatelek, přičemž počet právě přítomných pečujících osob je vždy vyšší, než je minimum. Během mé návštěvy bylo například přítomno 6 dětí a k dispozici byly 3 pečovatelky. *„My při tom počtu 16 dětí musíme mít 3 pečující osoby, ale máme jich 5, protože jsme nabrali učitelky po*

mateřské dovolené a dali jsme půl úvazky. Jsem zastáncem toho, že je lépe mít více učitelek, když se stane, že vám jedna vypadne“ (Respondentka č. 4).

Na otázku, zda podléhá fungování dětských skupin mechanismům kontroly, mi všechny respondentky sdělily, že jediná kontrola, která je navštěvuje, je hygiena. Respondentka č. 6 také uvedla, že její dětskou skupinu navštívila kontrola z MPSV, která *„kontroluje především docházku, od které se odvíjí výše dotací a dokumentace od rodičů.“*

6.1.4 Mzdové ohodnocení a jiné benefity

Mezi indikátory kvality rané péče související s pečujícími osobami patří i odměny či možnost kariérního růstu (OECD 2012). Právě tyto faktory mohou do značné míry ovlivnit spokojenost pečujících se zaměstnáním a mít dopad na jejich pracovní výkon (Evropská komise 2014). U školních i předškolních zařízení se mzda vyučujících odvíjí od platové třídy. Do platových tříd jsou učitelé řazeni na základě dosaženého vzdělání a délky praxe (MŠMT 2013).

Způsob platového ohodnocení je v každé dětské skupině odlišný. Respondentek jsem se ptala, jestli do výše platového hodnocení je promítnuta i výše dosaženého vzdělání či délka praxe *„Hm, já si myslím, že délka praxe hraje rozdíl, ale ten není moc markantní, nemáme žádné tabulkové hodnoty...“* (respondentka č. 1). Respondentka č. 3 naopak uvedla, že *„v její dětské skupině se „odměna odvíjí i podle vzdělání, počtu odpracovaných hodin, praxe asi taky.“*

„Vím, že na nás jako dětské skupiny žádné tabulky nejsou, každopádně když jsme řešili, kolik budou dostávat chůvy, tak jsme museli konzultovat a stejně to vychází dle nějakých tabulek, které nám řekl Úřad práce, ale vzdělání ani délka praxe se na tom neprojevív.“ (respondentka č. 4).

Možnost kariérního růstu je dalším z důležitých indikátorů kvality péče vztahující se k pečujícím osobám. Kariérní postup mohou mít pečující osoby pouze u dětské skupiny č. 1, kdy se z pečující osoby může stát vedoucí jedné z pěti poboček. U dalších dětských skupin není kariérní postup možný zejména díky nízkému počtu zaměstnanců. *„Kariérní postup není možný, protože jsme tu vlastně jen 2, máme teda ještě jednoho kolegu, který nám pomáhá, když jsme nemocné, ale v takhle malém kolektivu nám nepřišlo vhodné vytvářet nějakou hierarchii“* (respondentka č. 2).

6.2 Kvalifikace

6.2.1 Vstupní vzdělání

Minimální kvalifikace pečující osoby je vymezena zákonem o dětské skupině, avšak mnohé výzkumy ukazují, že přítomnost minimálně jedné osoby s bakalářským vzděláním v pedagogických vědách působí pozitivně na zbytek personálu, navíc při výkonu zaměstnání existují rozdíly vycházející ze stupně vzdělání pečujících osob (Syslová, Hornáčková 2014).

U respondentek jsem zjišťovala, jaké mají vstupní vzdělání. 2 respondentky měly vysokoškolské vzdělání – respondentka č. 2 má magisterský titul v oboru sociální práce, respondentka č. 5 magisterský titul ze speciální pedagogiky. S dosaženým vzděláním také souvisí způsob interakce dětí s pečovatelkami. Již při mé návštěvě dětských skupin jsem si všimla, že děti oslovují pečovatelky „teto“. Respondentky mi odpověděly, že s oslovením „teto“ nemají problém, ale když děti chtějí, mohou je oslovovat i „paní učitelko“, ale to je minorita případů.

Respondentka č. 2 si po absolvování vysoké školy doplnila vzdělání vztahující se k uplatnění ve vystudovaném oboru Sociální práce: *„Mám nějaké kurzy, co spíše souvisí s tou mojí profesí předchozí - výcvik práce s rodinou, ale je to vše spíše oborově blíže k sociální práci. Kvůli práci v dětské skupině jsem si nic nedodělávala.“*

Respondentka č. 3 si vzdělání doplňovala také kvůli předchozímu zaměstnání, kdy působila jako asistent dítěte s poruchou autistického spektra v mateřské škole.

6.2.2 Navazující vzdělání

Dále jsem zjišťovala, zda mají pečovatelky nějaké navazující vzdělání či kurzy a také jejich subjektivní pocity, zda-li jim jejich vzdělání připadá dostačující. Mnohé výzkumy totiž ukazují, že samotné odpovídající počáteční vzdělání je pouze výchozím bodem pro zajištění kvalifikované pracovní síly a bez dalšího vzdělávání není dostatečnou zárukou kvality (Early a kol., 2007).

Všechny respondentky si pro výkon jejich zaměstnání (pečující osoba v dětské skupině) snaží své znalosti doplnit. Respondentky č.1, 3, 4 a 5 absolvovaly kurz Chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky, respondentka č. 4 absolvovala kurz pedagogického minima.

Názory na to, zda-li respondentky považují jejich vzdělání za dostačující, byly velmi podobné. Respondentky bez pedagogického vzdělání, ať už vstupního, nebo navazujícího, většinou odpovídaly, že pedagogické vzdělání jim chybí a to považují za velkou překážku při výkonu jejich práce - *„já si myslím, že minimálně to pedagogické minimum mi chybí, protože samozřejmě setkáváme se tu s dětmi i po třetím roku a myslím, že by se s nimi mělo pracovat jako s předškolními dětmi“*, odpověděla respondentka č. 3.

Kromě odlišných nároků na pečovatelky odvíjejících se od věku dětí se uspokojivost se vzděláním liší také podle funkce dětské skupiny, která je vágní i z pohledu pečujících osob. *„No, to souvisí s tím, co DS má být - je to teď hodně nejasné, protože to souvisí s nárokem na vzdělávání, to je dost nerozhodnutá věc, tzn. pokud by se rozhodlo, že DS mají vzdělávat - chybělo by mi didaktické vzdělání. Pokud by se rozhodlo, že DS nemají vzdělávat, nechybělo by mi asi nic.“* (Respondentka č. 2) Respondentka č. 4 mi odpověděla, že vzhledem k faktu, že dětské skupiny nemají povinnost vzdělávat, jí dosažené vzdělání stačí.

Dále mne zajímalo, jestli se respondentky rozhodly pro doplnění vzdělání z vlastního popudu, nebo na rozšíření kvalifikace trval jejich zaměstnavatel. Žádná z respondentek se při nástupu do zaměstnání s tímto požadavkem od zaměstnavatele nesetkala a jakmile jejich kvalifikace splňovala požadavky dle zákona o dětské skupině, mohly být přijaty. Respondentka č. 3, která je zároveň ředitelkou dané dětské skupiny, odpověděla, že při přijímání pečujících osob dává přednost osobám starším a mimo požadované kvalifikace dané zákonem se dívá na jejich osobní rodinnou situaci: *„dívám se i na jiné aspekty, tj. zkušenost učitelek nebo pečujících osob a rodinné zázemí (jestli pečovatelky samy mají děti).. dávám přednost starším učitelkám.“* Respondentky č. 5 a 6 po dohodě se zaměstnavatelem navštěvují pravidelně kurzy a školení spojené s prací v dětské skupině.

Kromě respondentky č. 2 mají všechny pečovatelky předchozí zkušenost v práci s dětmi. Respondentka č. 1 vypomáhala na táborech, nebo vedla kroužky pro děti, respondentka č. 3 byla 10 let ředitelkou soukromé mateřské školy. Respondentka č. 4 vedla edukativní programy pro děti na základní škole, respondentka č. 5 pracovala

v soukromé mateřské škole a respondentka č. 6 pracovala jako pečující osoba v pilotním projektu dětské skupiny na MPSV. Respondentky č. 2 a 3 ale mimo vzdělání a praxe jako takové považují za veliký přínos a odůvodnění výběru práce v dětské skupině fakt, že samy mají děti. „*Sama jsem porodila dítě a přemýšlela jsem, co po mateřské dál, takže to byla ta volba - chtěla jsem zůstat u těch dětí a využít toho, že nějaké zkušenosti mám a líbil se mi ten záměr...*“ (respondentka č. 3).

6.3 Interpretace zjištění

V empirické části bylo představeno šest dětských skupin, které se od sebe velmi liší. Liší se plánem výchovy a péče, věkovým složením dětí, strukturou personálu a jejich náplní práce, vzhledem a prostředím. Kvalitu péče vztahující se k pečujícím osobám jsem analyzovala na základě udávaných indikátorů kvality rané péče (viz výše kapitola 2.2), v případě navštívených dětských skupin ale vyvstala řada dalších, nepopsaných faktorů, které mají vliv na poskytovanou péči. V následující části identifikuji problémy, se kterými se pečující osoby nejčastěji setkávají při práci v dětské skupině.

Jako jeden z největších problémů vycházející z výpovědí pečujících osob je věková struktura dětí. Tento problém vychází již z legislativy, neboť dětské skupiny jsou ze zákona o dětské skupině zařízením předškolní péče o děti od jednoho roku do šesti let. S tímto věkovým rozpětím je ale svázána řada potíží – stagnace starších dětí, nedostatečná kvalifikace, nesoudržnost skupiny.

Velký věkový rozdíl mezi dětmi v dětské skupině může působit kontraproduktivně – pro děti, i pro pečující osoby. Podle slov pečujících by starší děti (4-6 let) mohly v dětské skupině stagnovat, obzvláště, nemá-li pečující osoba pedagogické vzdělání: „*Ty dvouleté, to je opravdu věk, kdy to má smysl, protože oni si to tu užijí spoustu zábavy atd., ale s těmi staršími, s tím už mám problém, protože to už nezvládám a nemám jim co nabídnout a myslím, že i stagnují tím, že jsou nejstarší a zrovna v tom věku od 3 nahoru, i vývojově, ty děti najednou skočí velký skok a vlastně mají velkou touhu jít dopředu, takže když jsou v těch školkách a mají tam ty starší, tak oni je táhnou dopředu, ale tady mají ty malý, takže oni se tu strašně nudí*“ (respondentka č. 2). Skupina dětí s příliš velkým věkovým rozdílem navíc může

způsobovat její nesoudržnost: „*jsou tady samozřejmě děti starší, konkrétně my máme 3 čtyřletý děti a to je pro mne velký problém, protože já jim nemám už moc co nabídnout, protože nemám to vzdělání pedagogické a musela bych se do vzdělávat a tam už cítím deficit sama v sobě a navíc ta skupina mi nedrží moc pohromadě.*“ (respondentka č. 3).

S kvalitou péče úzce souvisí i pracovní podmínky, jako je mzdové ohodnocení a počet dní dovolené. Výzkumy totiž ukazují, že schopnost pečujících uspokojovat potřeby dětí vychází kromě vzdělání také z vnějších faktorů, jako jsou pracovní podmínky, mzdové ohodnocení a zaměstnanecké výhody, které mají též vliv na spokojenost ze zaměstnáním (Shonkoff a Philips, 2000).

Na mzdové ohodnocení pečujících osob v dětské skupině se nevztahují žádné předepsané tabulky a tak by osoby s pedagogickým vzděláním mohly ztratit zájem pracovat v dětské skupině, jelikož zde nemají zaručenou výši odměny, jako by měly například ve státní mateřské škole. Dle vyjádření OECD výše odměny může navíc zredukovat fluktuaci učitelů a přitáhnout pozornost lépe kvalifikovaných zaměstnanců (2012).

System ohodnocení je svázaný s konkrétním nastavením dětské skupiny – respondentka č. 3, která je zároveň pečující osobou a ředitelkou dětské skupiny, zaměstnává tři bývalé učitelky mateřské školy a v rozhovoru uvedla, že systém platového ohodnocení přizpůsobila dosaženému vzdělání, aby se práce v její dětské skupině stala pro bývalé učitelky z hlediska odměn atraktivní.

Počet dní dovolené je v analyzovaných dětských skupinách nízký a může mít vliv na úkor kvality. Na základě výzkumu z roku 2007 byla prokázána korelace mezi pracovním vytížením a výkonem. Pracovní vytížení ovlivňuje psychickou pohodu zaměstnance a přílišná zátěž vycházející z pracovní doby, kdy je pečující v přímém kontaktu s dětmi, doprovázená nízkým počtem dovolené, může vyvolávat stres, který negativně ovlivňuje jejich výkon (De Schipper et al. 2007).

Bariérou pečovatelek při poskytování péče je také čas na přípravu aktivit. Pouze respondentka č. 5 odpověděla, že má proplácenou přípravu aktivit tak, jako to mají například učitelky v mateřské škole. Absence propláceného času, který je určený právě pro plánování, je ale problematická, jelikož i čas na přípravu a plánování je důležitým indikátorem kvality poskytované péče (Evropská komise 2014). Pečující osoby by tak měly mít prostor na tuto přípravu a neměly by spoléhat na dobu, kdy děti

spí, protože, ne vždy spí všechny děti současně a čas na přípravu tak zanikne (respondentka č. 5).

Bariéry vzniklé kvalifikací pečujících osob byly výše popsány ve vztahu k věku dětí. Otázka kvalifikačních předpokladů vychází také z plánu, kterým se dětská skupina řídí. Má-li být dětská skupina z pohledu poskytovatelů zaměřená na vzdělávání, pečovatelkám často chybí pedagogické vzdělání. Jestliže je ale dětská skupina nastavena tak, že vzdělávat nemusí (což ze zákona o dětské skupině skutečně nemusí), vzdělání se pečovatelkám zdá dostatečné. Samotná kvalifikace pečujících osob se liší, ve výsledku lze ale konstatovat, že se pečující osoby, obzvláště ty bez pedagogického vzdělání (případně pedagogického minima), snaží prohloubit si znalosti absolvováním kurzů, a to nejčastěji kurzu chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky, převážně z vlastního rozhodnutí.

Motivace pečujících osob k doplnění vzdělání může vycházet i z podnětů ze strany zaměstnavatele, které ale nejsou příliš rozvinuty. Výše odměn se totiž pouze v jednom případě ze šesti odvíjela od dosaženého vzdělání či délky praxe. Kariérní růst také není často možný, ale to spíše ze strukturálních důvodů.

Konečný vliv na poskytovanou péči v dětské skupině má samotná funkce dětských skupin. Ta je totiž diskutabilní a vyvstává otázka, zda-li by neměly sloužit pouze jako příprava dětí na přechod do mateřské školy, kdy by i tak plnily jejich prvotní smysl, tedy – usnadňovaly rodičům návrat na trh práce. *„Kdyby se ty DS mohly vytvořit jako nástroj té „předškolkové“ roční péče, tak si myslím, že by to fungovalo strašně harmonicky, ty paní učitelky tam pak s tou adaptací nemají takové starosti, protože už jsou trochu na něco zvyklí. Po mé zkušenosti rok a půl mi připadá, že DS je hlavně pro dvouleté děti a vlastně je to takový ideální uživatel.. stráví tu rok před nástupem do klasické MŠ, tím pádem si v menším prostředí zvykne a zadaptuje se a poté ta adaptace v MŠ je kratší a jednodušší. Ty dětské skupiny jako takové mají určitě hrozný smysl, ty maminky si to hrozně pochvalují, máme převis poptávky... i kdyby to mělo být jen na půl dne a ty mámy aby si mohly jen odpočinout.. plus si myslím, že ty mateřské školy z těch dvouletáčků mají hrůzu.. pro ně by to znamenalo, že musejí měnit docela slušně propracovaný systém a co jsem mluvila s kamarádkami, tak říkaly, že by to pro ně bylo.. no, musely by přebalovat, nemohly by s dětma dělat takové věci, které už dělají krásně...já, pokud to chci dělat dobře s nějakým nácvikem hygieny například a pokud chci mít na ty malé děti klid a s nimi to vše udělat, tak těm čtyřletákům nemám už co nabídnout..“* (respondentka č. 2).

7. Závěr

Dětské skupiny jsou jedním z nástrojů, jak pomoci rodičům s návratem na trh práce. Za dobu jejich fungování jich vzniklo téměř 500, jejich počet roste a tak jsem se v rámci této práce snažila ukázat, jak je důležité nepodcenit kvalitu péče poskytovanou v dětských skupinách a jaké faktory kvalitu ovlivňují.

V první části představuji teoretické zdůvodnění důležitosti investic do lidského kapitálu v předškolním věku, které dává mé práci největší smysl a odůvodňuje, proč je diskuze o kvalitě předškolní péči tak důležitá. Dále konceptuálně ukotvuji kvalitu rané péče s detailnějším zaměřením na pečující osoby. V analytické části blíže představuji dětské skupiny - jak fungují, jak jsou legislativně vymezeny a ranou péči na úrovni EU. Pro srovnání jsem předložila analýzu rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, kterým se řídí mateřské školy.

V empirické části jsem analyzovala primární data – rozhovory se šesti respondentkami, které v dětských skupinách pracují jako pečující osoby. Tyto rozhovory jsou doplněny o poznatky z nezúčastněného pozorování. Poslední část práce obsahuje interpretaci a diskusi zjištění.

S ohledem na to, že se jedná o kvalitativní výzkum šesti dětských skupin, není možno výsledky zobecňovat na všechny dětské skupiny. I přes to má práce přináší některá zjištění, která by mohla sloužit jako podklad pro zlepšení fungování dětských skupin a poskytování kvalitní rané péče v tomto druhu zařízení.

Za nejdůležitější přínos mé práce považuji odhalení nedostatků, které se při poskytování péče v dětských skupinách objevují, na základě kterých jsem zformulovala následující doporučení. S poskytováním kvalitní péče v dětské skupině je úzce svázána kvalifikace pečujících osob, o které lze konstatovat, že je (ne)dostačující, při zohlednění dvou faktorů: věková struktura dětí v dětské skupině a poslání dětských skupin.

Jelikož byla řadou studií prokázána korelace mezi vzděláním pečujících osob a výstupy dětí, měl by být v zákoně o dětských skupinách upraven základní standard odborné způsobilosti. Novela školského zákona z roku 2017 umožňuje splnění povinného předškolního vzdělání i prostřednictvím individuálního vzdělávání dítěte, do kterého spadá například navštěvování dětské skupiny, pod podmínkou přezkoušení, měl by tak být vytvořen dokument, který bude (podobně jako RVP PV

ve vztahu k mateřským školám) závazný, a budou z něj muset dětské skupiny při poskytování péče vycházet. Dokument by měl obsahovat povinné výstupy dětí, které by měly po opuštění dětské skupiny vykazovat (například formou jejich osobního portfolia) a které by byly shodné s klíčovými kompetencemi dětí vymezené v rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání.

Vzhledem ke skutečnosti, že mnohé studie doporučují stanovit poměr mezi počtem pečujících osob a dětmi podle věku, měl by být v zákoně o dětské skupině tento věkový aspekt také zahrnut, a to na základě dobrých příkladů ze zahraničí, nebo na základě dlouhodobější studie provedené přímo v dětských skupinách v ČR. Současně při stanovení věkového rozpětí dětí navštěvujících dětskou skupinu by se mělo podrobně prozkoumat, jaký vliv má přítomnost mladších dětí na starší děti a práci pečujících osob a navrhnout opatření minimalizující potenciální problémy.

Aby se práce v dětské skupině stala atraktivní i pro vysokoškolsky vzdělané osoby s pedagogickým vzděláním, a tak se zvýšila celková kvalita poskytované péče, navrhuji například vytvoření tabulkových hodnot pro stanovení výše odměny odvíjející se od dosaženého vzdělání a délky praxe.

V současné době je projekt dětských skupin stále ještě v začátcích a řada parametrů péče se řeší tzv. za pochodu. To vzbuzuje mnoho nejasností u všech dotčených aktérů včetně pečujících osob, čímž je ovlivněn jejich přístup. Zákon o dětských skupinách by mohl být doplněn o výše zmíněná navrhovaná opatření, případně by pozornost mohla směřovat k úpravě funkce dětských skupin. Jednalo by se o to, že by dětské skupiny sloužily jako přípravná zařízení pro děti před přechodem do mateřské školy, přičemž by byl upraven věk dětí, pro které je dětská skupina určena - tímto způsobem by byl zachován jejich prvotní smysl – umožnit rodičům sladit práci a péči a nároky na pečující osoby a jejich pracovní podmínky by mohly zůstat takové, jaké jsou.

Použitá literatura

FLICK, U. *An Introduction to Qualitative Research*. London: SAGE, 2009.

ISBN 978-1-84787-323-1

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

KAUFMANN, Jean-Claude. *Chápající rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7419-033-9

PŘÍHODA, V. *Vědecká příprava učitelstva*. Praha, Dědictví Komenského, 1937.

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009. ISBN 978-80-247-3006-6

SHONKOFF, J. P., PHILLIPS, D. A. *From Neurons to Neighborhoods: The Science of Early Childhood Development*, Washington DC: National Academy Press, 2000

STRAUSS, L., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 1999, ISBN 80-85834-60-x

SYSLOVÁ, Z., BORKOVCOVÁ, I., PRŮCHA, J. *Péče a vzdělávání dětí v raném věku: komparace české a zahraniční situace*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN: 978-80-7478-354-8.

ŠPAČKOVÁ, A. *Moderní rétorika: jak mluvit k druhým lidem, aby nám naslouchali a rozuměli*. 3., dopl. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2965-7

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7367-313-0

VESELÝ, A. *Teorie mnohačetných forem kapitálu*. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 2006.

VESELÝ, A., NEKOLA, M. *Analýza a tvorba veřejných politik: Přístupy, metody a praxe*. Praha: Slon, 2007. ISBN 978-80-86429-75-5

Elektronické zdroje

CAMILI, G. *Meta-Analysis of the Effects of Early Education Interventions on Cognitive and Social Development*. [online]. NY: Teachers College, 2010. [cit. 19.3.2018]. Dostupné z: <https://eric.ed.gov/?id=EJ888457>

Dětská skupina: informační příručka pro rodiče. [online]. Druhé vydání. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018. [cit. 19.3.2018]. ISBN 978-80-7421-141-6. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/31897/Prirucka_pro_rodice.pdf

Dětské skupiny. *Ministerstvo práce a sociálních věcí*. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017. [cit. 19.3.2018]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/19908>

EARLY, D., MAXWELL, K., BURCHINAL, M., BENDER, R., EBANKS, C., HENRY, G., et al. Teachers' education, classroom quality, and young children's academic skills: results from seven studies of preschool programs. [online] *Child Development*, 2007, 78(2). [cit. 20.2.2018]. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1467-8624.2007.01014.x>

Encouraging Quality in Early Childhood Education and Care (ECEC) RESEARCH BRIEF: QUALIFICATIONS, EDUCATION AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT MATTER. [online]. Paříž: OECD publishing, 2012. [cit. 14.4.2018]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/education/school/49322250.pdf>

ET 2020. Strategický rámec evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě. [online]. První vydání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2010.

[cit. 15.4.2018]. ISBN 978-80-254-6941-5. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/34568/>

EUROFOUND. *Early childhood education and care: Working conditions and training opportunities*. [online]. Dublin, 2014. [cit. 3.3.2017]. Dostupné z: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2014/working-conditions-social-policies/early-childhood-education-and-care-working-conditions-and-training-opportunities>

Evidence dětských skupin. *Ministerstvo práce a sociálních věcí*. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018. [cit. 24.4.2018]. Dostupné z: <http://evidence.mpsv.cz/eEDS/index.php>

Evropský semestr: Doporučení pro Českou republiku 2014. *Euractiv* [online]. 2014 [cit. 8.3.2018]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/cr-v-evropske-unii/linksdossier/evropsky-semestr-doporuceni-pro-ceskou-republiku-2014/>

FROUZOVÁ, K. Praha podpoří firemní školky, jsou levnější než „klasické“ mateřinky. In: *iDnes.cz* [online] 2014. [cit. 19.1.2018]. Dostupné z: https://praha.idnes.cz/praha-podpori-firemni-skolky-deg-/praha-zpravy.aspx?c=A140205_2030557_praha-zpravy_bur

HUNTSMAN, L. *Determinants of quality in child care: A review of the research evidence*. [online]. Ashfield: Centre for Parenting and Research, Department of Community Services, 2008. [cit. 1.2.2018.] Dostupné z: http://www.community.nsw.gov.au/_data/assets/pdf_file/0020/321617/research_qualitychildcare.pdf

Individuální vzdělávání dítěte v rámci povinného předškolního vzdělávání v dětské skupině. *Moje dětská skupina*. [online]. Praha: Family and job, 2018. [cit. 24.4.2018]. Dostupné z: <https://mojedetskaskupina.cz/individualni-vzdelavani-ditete-ramci-povinneho-predskolniho-vzdelavani-detske-skupine/>

Kvalita předškolního vzdělávání a péče. [online]. Brusel: Evropská Unie, 2013. [cit. 19.4.2018]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/495867/IPOL-CULT_ET\(2013\)495867\(SUM01\)_CS.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/495867/IPOL-CULT_ET(2013)495867(SUM01)_CS.pdf)

Kvalitní systém předškolního vzdělávání a péče: nejlepší start do života pro všechny naše děti. [online]. Brusel: Evropská komise, 2011. [cit. 23.4.2018]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex%3A52011DC0066>

LINDEBOOM, G., BUISKOOL, B. Buiskool, Bert-Jan. *Quality in Early Childhood Education and Care.* [online]. Brusel: European Union, 2013. [cit. 9.4.2018]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/495867/IPOL-CULT_ET\(2013\)495867_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/495867/IPOL-CULT_ET(2013)495867_EN.pdf)

MELHUIISH, E. *Poskytování kvalitních služeb rané péče o děti.* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2016. [cit. 21.3.2018]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1024&langId=en&newsId=2335&moreDocuments=yes&tableName=news>

PERLMAN M., FLETCHER B., FALENCHUK O., BRUNSEK A., MCMULLEN E., SHAH PS. Child-Staff Ratios in Early Childhood Education and Care Settings and Child Outcomes: A Systematic Review and Meta-Analysis. [online]. *PLoS ONE* 12(1), 2017. [cit. 4.4. 2018]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0170256>

Předškolní vzdělávání a péče: Proč je tato politika důležitá. [online]. *Evropská komise* 2014 [cit. 2018-02-11]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/education/policy/school/early-childhood_cs

Proposal for key principles of a Quality Framework for Early Childhood Education and Care: Report of the Working Group on Early Childhood Education and Care under the auspices of the European Commission [online]. Brusel: Evropská unie, 2014 [cit. 13.3.2018]. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/assets/eac/education/policy/strategic-framework/archive/documents/ecec-quality-framework_en.pdf

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. Výzkumný ústav pedagogický, 2004. [cit. 16.4.2018]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/38919_1_1/

SAMMONS, P. *The influence of school and teaching quality on children'S progress in primary school.* [online]. University of Wollongong, 2008. [cit. 3.2.2018]. Dostupné z: <http://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=3435&context=sspapers>

SCHIPPER, E. J., RIKSEN-WALRAVEN, M. J., GEURTS, S.A. Effects of Child–Caregiver Ratio on the Interactions Between Caregivers and Children in Child-Care Centers: An Experimental Study. [online]. *Child Development*, 2006, Vol. 77 [cit. 1.4.2018]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/17685176>

Skutečné platy učitelů jsou podprůměrné a mnohem nižší, než se uvádí. *Pedagogická komora* [online]. 2010 [cit. 10.2.2018]. Dostupné z: <http://www.pedagogicka-komora.cz/2017/04/skutečne-platy-ucitelu-jsou-podprumerne.html>

SMOLÍKOVÁ, K. *Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy.* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2005. [cit. 3.4.2018]. Dostupné z: http://stary.rvp.cz/soubor/Manual_SVP.pdf

Starting strong II. Early Childhood Education and Care [online]. OECD, 2006. [cit. 2.2.2018] Dostupné z: <http://www.oecd.org/education/school/startingstrongiiearlychildhoodeducationandcare.htm>

Structural Indicators on Early Childhood Education and Care in Europe. [online]. 2016. [cit. 4.4.2018]. Dostupné z: https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/images/2/26/Early_Childhood_Education_and_Care_.pdf

SYSLOVÁ, Z., HORNÁČKOVÁ, V. 2014. Kvalita reflexe v profesním myšlení učitelek mateřských škol. [online]. *Pedagogická orientace*, 24(4). [cit. 3.3.2018]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/1874>

SYSLOVÁ, Z. 2017. Kvalita versus kvalifikace: Jaké by mělo být přípravné vzdělávání učitelů mateřských škol? *Online Journal of Primary and Preschool Education*. [online]. [cit. 5.3.2018]. ISSN 2533-7106. Dostupné z: <http://ojppe.eu/index.php/OJPPE/article/view/8/7>

Všechny děti si zaslouží stejně kvalitní předškolní vzdělání. *APERIO - společnost pro zdravé rodičovství*. [online]. Praha: 2013. [cit. 25.3.2018]. Dostupné z: <http://www.aperio.cz/477/vsechny-deti-si-zaslouzi-stejne-kvalitni-predskolni-vzdelani>

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2016 [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017 [cit. 7.3.2018]. ISBN 978-80-87601-38-9. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/Statistika_skolstvi/vyrocní_zpravy/Vyrocní_zprava_vzdelavani_2016_public.pdf

Legislativní dokumenty

Zákon č. 178/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů (zákon o dětské skupině)

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

SEZNAM ZKRATEK

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj ¹⁹
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

¹⁹ V originálním znění Organisation for Economic Co-Operation and Development

Projekt bakalářské práce

Institut sociologických studií Projekt bakalářské práce

Předpokládaný název bakalářské práce: Implementace dětských skupin v ČR perspektivou zřizovatelů a poskytovatelů

Řešitel: Lucie Zahradníčková

Konzultant: Mgr. Karolína Dobiášová

1. Vymezení předmětu zkoumání a strukturace výzkumného tématu

V rámci mé bakalářské práce bych se chtěla zabývat problematikou tzv. dětských skupin a jejich implementace očima zřizovatelů a poskytovatelů. Dětské skupiny jsou projektem Ministerstva práce a sociálních věcí pocházející z roku 2014, kdy byly vymezeny legislativně. Zákon č.247/2014 Sb., o poskytování služby o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů (zákon o dětské skupině) nabyl účinnosti dne 29.11.2014.

Dětské skupiny jsou alternativou výchovné a vzdělávací péče, která je dětem poskytována formou předškolního vzdělávání a důvodem pro jejich vznik se stala nedostatečná kapacita ve školkách. Maximální počet dětí v dětské skupině je 24.

Poskytuje rodičům službu péče o dítě, jež je v mezích zákona definována jako: *činnost provozovaná poskytovatelem služby péče o dítě v dětské skupině zapsaným do evidence poskytovatelů ve smyslu ustanovení § 4 (dále jen „poskytovatel“), spočívající v pravidelné péči o dítě od jednoho roku věku do zahájení povinné školní docházky a umožňující docházku v rozsahu nejméně 6 hodin denně, která je poskytována mimo domácnost dítěte v kolektivu dětí a která je zaměřena na zajištění potřeb dítěte, na výchovu, rozvoj schopností, kulturních a hygienických návyků dítěte* (zákon č. 247/2014 Sb., § 2).

Dětská skupina je nástrojem ke sladování rodinné a profesního života, který umožní rodičům návrat do práce. Proto prvotně vznikl návrh o dětských skupinách na pracovišti. Umístění skupiny přímo na pracoviště rodičů má mnohé výhody, jako je například společná cesta do práce a školky, nebo možnost návštěv dítěte během dne. Poskytovatelem nemusí být pouze zaměstnavatel rodičů, ale i územní samosprávní celek, ústav, nadace, vysoká škola apod. (zákon č. 247/2014 Sb., §3).

V rámci implementace, na kterou je moje práce zaměřena, Ministerstvo práce a sociálních věcí utvořilo projekt "Podpora implementace dětských skupin", který byl zahájen 1.1. 2016 a ukončen bude 31.12. 2018. Jeho hlavním cílem je podporovat

vznik a fungování dětských skupin, zakotvit systém dětských skupin a jejich kvalitu a zvýšit dostupnost kvalitních informací o dětských skupinách²⁰.

Předškolní věk je vývojovou etapou dítěte od 3 do 6ti let. Před dovršením tří let může být dítěti poskytována předškolní péče v jeslích. Po dovršení tří let dítě dostává předškolní vzdělávání, které je momentálně od 1. září roku 2017 pro děti, kteří do 31. srpna 2017 dosáhnou věku pěti let, povinné (zákon č. 178/2016 Sb.), prostřednictvím nejrůznějších zařízení. Základní institucí poskytující předškolní vzdělání je mateřská škola, která může být veřejná či soukromá. Veřejné mateřské školy podléhají zákonu č.561/2004 Sb., školský zákon a jejich zřizovatelem mohou být obce, kraj, svazek obcí či stát. Soukromé mateřské školy mohou být zřízeny církevními právníckými osobami či jinými právníckými osobami. Stejně jako veřejné mateřské školy podléhají Rámcovému vzdělávacímu programu pro předškolní vzdělávání a školskému zákonu. Vedle veřejných a soukromých mateřských škol existují ještě soukromá zařízení provozována v režimu zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, která neposkytují rekreačně-vzdělávací činnosti.

Splnění povinného předškolního vzdělání dítěte lze dosáhnout i jinými způsoby, jako je individuální vzdělávání dítěte, vzdělávání v přípravné třídě základní školy a ve třídě přípravného stupně základní školy speciální, nebo vzdělávání v zahraniční škole na území České republiky (MŠMT 2017).

Kromě mateřských škol existuje řada alternativ, jako jsou zmiňované dětské skupiny, nebo taková zařízení, která se řídí odlišnými programy. Mezi ně patří např. Mateřská škola podporující zdraví, Začít spolu, Waldorfská škola, Montessori školy (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004). Další alternativou předškolního vzdělání poskytuje lesní mateřská škola (LMŠ), pro něž je specifická výuka v přírodě.²¹

Statistiky pro rok 2016/2017 ukazují, že na území v ČR je celkem 5 209 mateřských škol, z toho většinu - 4 730 zřizuje obec a 340 soukromníci. Nejvíce škol zřizovaných obcemi se nachází ve Středočeském kraji - 678 škol. Nejvíce soukromých škol je v Praze, tj. 88. O přeplněných kapacitách mateřských škol vypovídají statistiky, které ukazují, že za rok 2016/2017 bylo v ČR zamítnuto 31 991 žádostí o přijetí do MŠ, 123 010 žádostí bylo akceptováno a bylo jim vyhověno. Lze však říct, že počet žádostí, jimž nebylo vyhověno, klesl, neboť v roce 2014/2015 toto číslo činilo 50 800. Obecní zřizovatelé statisticky nejvíce žádostí odmítli - 31 059, ale na druhou stranu jich nejvíce přijalo - 116 841, což jen dokazuje, že největší zájem o školy veřejné.²²

²⁰ Projekt Podpora implementace dětských skupin | dsmpsv.cz | *Dětské skupiny* [online.] Copyright 2017 [cit. 07.06.2017]. Dostupné z: <http://www.dsmpsv.cz/index.php/projekt-podpora-implementace-detskych-skupin/>

²¹ Co je lesní mateřská škola - ALMŠ. [online]. Copyright 2017 [cit. 07.06.2017]. Dostupné z: <http://www.lesnims.cz/lesni-ms/co-je-lesni-materska-skola.html>

²² Statistické ročenky školství. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

Zájem o dětské skupiny roste, MPSV eviduje až 300 dětských skupin, přičemž loni v dubnu (2016) dětské skupiny nabízely 1 455 míst, k letošnímu dubnu 2017 evidované skupiny nabízejí až 3 913 míst (MPSV 2017).

2. Teoretická východiska

V debatě o dětských skupinách, předškolní výchově a vzdělání lze vycházet z úvah ekonomů Jamese Heckmana a kol. (2008) o teorii investic do lidského kapitálu. Rodiče se častou mohou octnout v situaci, kdy si nejsou jisti, jestli se vyplatí investovat do dítěte už od dětství, nebo se spíše zaměřit na investování do vysokých škol apod. Heckman (2008) říká, že současná sociální politika (v mnohých zemích světa) je příliš soustředěna na rozvoj kognitivních funkcí, ale většina problémů, jako je kriminalita, ponechání základní školy, těhotenství mladistvých atd. je zapříčiněna špatnými, nebo nedostatečnými společenskými dovednostmi a schopnostmi. Tyto dovednosti je podle Heckmana potřeba rozvíjet, protože kromě kognitivních funkcí, které jsou determinantem pozdějšího socioekonomického statusu, je tímto determinantem i psychické a fyzické zdraví, sebevědomí, motivace aj.

Rodina a rodinné zázemí je pro dítě zásadním faktorem, který má vliv na jeho kognitivní a společenské dovednosti, stejně tak jako na zdraví či kriminalitu. Většina dětí v Americe se ale rodí do znevýhodněných rodin, které do dětí investují značně méně a autor dokládá, že tato absence podpory rodiny poškozuje budoucí výsledky dětí. Právě investování do dětí už v rané fázi zapříčiní zlepšení kognitivních, sociálních funkcí a zdraví dětí ze znevýhodněných rodin. Rané investice dále redukují kriminalitu a zvětšují produktivitu pracovní síly.

Současné sociální programy jsou konstituovány tak, že investování do lidského kapitálu již od narození, má mnohem větší ekonomickou návratnost, než vykazují pozdější investice, které mají dětem nahradit jejich dřívější znevýhodnění. Heckman ale poznamenává, že aby bylo docíleno maximální efektivity, je třeba dřívější investice následovat pozdějšími intervencemi (2008). Tedy, kdyby se rodiče soustředili pouze na investování do školky a platili by pro své děti pouze prestižní předškolní vzdělání a do pozdějšího vzdělání už by neinvestovali, investice by se patřičně nezúčily.

Péče o děti v předškolním věku je taky spojována s nově vzniklými sociálními riziky, kterým se věnuje například profesor sociologie Peter Taylor-Goodby, který tvrdí, že ekonomické nejistoty a rizika jsou rozšířeny hlavně mezi skupiny obyvatel, kteří se těžce přizpůsobují podmínkám na trhu práce. Mezi tyto ohrožené skupiny obyvatel patří právě rodiny se členem závislým na péči, tedy ženy s dětmi v předškolním věku (Taylor-Goodby 2004). Je tedy zřejmé, že předškolní péče či výchova je důležitá nejen pro samotný rozvoj dětí, ale také pro snadnější začlenění na trhu práce rodičů.

3. Cíle práce

Za cíl mé práce si kladu zjistit, jaký má průběh implementace dětských skupin v ČR a s jakými problémy se zřizovatelé a poskytovatelé při této implementaci setkávají. Dále se zaměřím na cíl zjistit důvody, proč se zřizovatelé a poskytovatelé rozhodli pro podporu zřízení právě dětských skupin a jaké vyhlídky na budoucnost dětským skupinám v ČR připisují. V neposlední řadě také shrnu, jak takové dětské skupiny fungují, případně jestli se stejný či podobný projekt vyskytuje ve vybraných zemích a jak funguje v těchto zemích.

4. Výzkumné otázky a hypotézy

Hypotéza č.1: Zřizovatelé a poskytovatelé služby péče o děti v dětských skupinách se potýkají s problémy při implementaci.

Hypotéza č.2: Péče o děti v dětských skupinách dokáže nahradit předškolní vzdělání poskytované v mateřských školách.

Hypotéza č.3: Dětské skupiny usnadňují návrat rodičů do práce.

Hypotéza č.4: Dětské skupiny vyřeší problém přeplněných kapacit mateřských škol.

Hypotéza č.5: Výchovná péče zaměřená na rozvoj schopností dítěte a jeho kulturních a hygienických návyků je důležitější než vzdělávací program mateřských škol.

Výzkumné otázky:

1. Jak probíhá péče o děti v dětské skupině?
2. Jaké problémy provází implementaci dětských skupin?
3. Kolik stojí ročně provoz dětské skupiny?
4. Kolik stojí péče o dítě v dětské skupině?
5. Musí pečovatelé v dětských skupinách projít průpravou? (školení, osvědčení..)
6. Proč se zřizovatelé rozhodli pro zřízení právě dětské skupiny?
7. Jaké výhody dětská skupina poskytuje rodičům? (zaměstnaným i nezaměstnaným)
8. Jakou výhodu poskytují dětské skupiny z pohledu poskytovatelů?
9. Jsou zřizovatelům poskytovány státní dotace na provoz zařízení?
10. Jsou děti nastupující na ZŠ v nevýhodě oproti dětem z mateřské školy?

5. Metody a prameny

V analytické části provedu kvalitativní výzkum. Data budu sbírat v 5ti vybraných dětských skupinách na území ČR - v Brně, Praze, Olomouci, ve Zlíně a na Vysočině. Samotný sběr dat provedu prostřednictvím polostrukturovaného dotazování, které se vyznačuje jasně definovaným účelem, osnovou a umožňuje velkou flexibilitu během získávání informací, protože otázky, jejich formulace a hypotézy se mohou během procesu různě měnit podle situace (Hendl 2005).

Doc. Hendl polostrukturované interview také označuje rozhovor pomocí návodu, což tazateli zajistí, aby nezapomněl na žádná témata, neboť má k dispozici hlavní okruh témat a další vedlejší témata či otázky (2005). Proto mi tato metoda přijde pro moje potřeby ideální.

Rozhovory budu provádět se zřizovateli dětské skupiny v daném kraji a pečovatelem (pečovatelkou) dané dětské skupiny. Nasbíraná data zpracuji a následně interpretuji zjištěné závěry.

6. Předpokládaná struktura práce

- 1) Úvod
- 2) Teoretická východiska
- 3) Metody
- 4) Deskriptivní část
- 5) Analytická část
- 6) Závěry

7. Základní literatura k tématu

1. Co je lesní mateřská škola - ALMŠ. [online]). Copyright 2017 [cit. 07.06.2017]. Dostupné z: <http://www.lesnims.cz/lesni-ms/co-je-lesni-materska-skola.html>
2. FORMÁNKOVÁ, Lenka. Ideály péče v kontextu nových sociálních rizik. *Sociální konstruktivismus*. časopis Katedry sociologie FSS MU [online]. Dostupné z: <http://socstudia.fss.muni.cz/?q=content/idealy-pece-v-kontextu-novych-sociálních-rizik>
3. HECKMAN, James. The Case for Investing in Disadvantaged Young Children. *CESifo DICE Report* [online]. Ifo Institute for Economic Research. Mnichov. 2/2008. 3-8 s. Dostupné z: http://www.cesifogroup.de/portal/page/portal/DocBase_Content/ZS/ZS-CESifo_DICE_Report/zs-dice-2008/zs-dice-2008-2/dicereport208-forum1.pdf
4. HENDL, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Vyd. 1. - Praha : Portál, 2005 ISBN 80-7367-040-2.
5. Informace o povinném předškolním vzdělávání, MŠMT ČR. *MŠMT ČR*. [online]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/informace-o-povinnem-predskolnim-vzdelavani>
6. KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. *Předškolní a primární pedagogika*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 455 s. ISBN 8071785857

7. KUBENOVÁ, Ivana. *Předškolní péče v kostce*. Dostupné z: <https://www.ceitec.cz/brozura-skolka-7-web/fl382>
8. MPSV. *Ministerstvo práce a sociálních věcí*. [online]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/es/>
9. Péče o dítě v dětské skupině. In: <http://www.mpsv.cz> .[online]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/21382/pece.pdf>. Path: Domovská stránka; Rodina a ochrana práv dětí; Dětské skupiny; Informační letáky
10. Projekt Podpora implementace dětských skupin | dsmpsv.cz | *Dětské skupiny* [online.] Copyright 2017 [cit. 07.06.2017]. Dostupné z: <http://www.dsmpsv.cz/index.php/projekt-podpora-implementace-detskych-skupin/>
11. PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 181 s. ISBN 978-80-262-0495- 4.
12. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání od 1. ÚNORA 2017, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1>
13. SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Alternativní vzdělávání v mateřských školách* [online]. 26.7.2004 [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/28/alternativni-vzdelavani-v-materskychskolach.html/>
14. *Statistické ročenky školství*. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>
15. SYSLOVÁ, Zora. *Kvalita versus kvalifikace: Jaké by mělo být přípravné vzdělávání učitelů mateřských škol?*. *Online Journal of Primary and Preschool Education*. [online]. [cit. 7.6.2017]. ISSN 2533-7106. Dostupné z: <http://ojppe.eu/index.php/OJPPE/article/view/8/7>
16. Zákon č. 178/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů*. 2016. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/info/sb16178>
17. Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů*. 2014. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/20048/zakon_247_2014_Sb.pdf

Seznam příloh

Příloha č. 1: Schéma rozhovoru

Příloha č. 2: Informovaný souhlas

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Struktura výzkumného vzorku

Seznam grafů

Graf č. 1: Návratnost investic do lidského kapitálu

Přílohy

Příloha č. 1: Schéma rozhovoru

Okruh I. Kvalifikace pečovatelky

- Dosažené vzdělání
- Navazující vzdělání
- Spokojenost se vzděláním
- Nároky od zaměstnavatele
- Předchozí zaměstnání
- Délka praxe
- Odůvodnění výběru práce v dětské skupině

Okruh II. Pracovní podmínky

- Mentoring
- Kariérní postup, motivace
- Průběh péče
- Příprava plánu výchovy a péče
- Počet dětí na pečovatelku
- Věk dětí
- Čas na plánování a přípravu aktivit
- Kontroly, inspekce
- Indikátory kvality
- Proces odměňování

Příloha č. 2 Informovaný souhlas

INFORMOVANÝ SOUHLAS

k nakládání se získanými informacemi
za účelem zpracování bakalářské práce
na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy

Já, níže podepsaný/á dávám tímto souhlas k záznamu a zpracování rozhovoru, pořázeného se mnou za účelem bakalářské práce s názvem „*Kvalita péče v dětských skupinách perspektivou pečujících osob*“, jehož autorkou je rovněž pořizovatelka rozhovoru Lucie Zahradníčková. Prohlašuji tímto, že jsem též byl/a informován/a o způsobu, jakým bude s poskytnutými informacemi naloženo.

Získané informace budou využity pouze pro potřeby zpracovávané bakalářské práce, v případě záměru dalšího využití bude nutný zvláštní souhlas se zpracováním získaných informací. Nahrávky a zápisy získaných informací mi budou v případě zájmu zpřístupněny, stejně tak jako celá bakalářská práce.

(Vyberte , prosím, jednu z následujících možností)

- Souhlasím, aby byl rozhovor pro účely výzkumného zpracování použit bez zvláštních úprav; jako celek a jako interní materiál ho netřeba anonymizovat. V případě, že jeho části budou citovány v publikovaných materiálech, lze uvádět mé jméno.
- Souhlasím, aby byl rozhovor pro účely výzkumného zpracování použit bez zvláštních úprav; jako celek a jako interní materiál ho netřeba anonymizovat. Nepřeji si však, aby bylo v souvislosti s případnými citacemi tohoto rozhovoru v publikovaných materiálech uváděno moje jméno.

V Praze/Brně dne

.....
Podpis respondeta/ky

.....
Podpis autorky bakalářské práce